

Taloustietojen käyttö ja tärkeys pienissä yrityksissä

Iida Eloranta

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2020

Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

ELORANTA, IIDA:

Taloustietojen käyttö ja tärkeys pienissä yrityksissä

Opinnäytetyö 64 sivua, joista liitteitä 6 sivua
Toukokuu 2020

Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää, mitä taloustietoja pienissä yrityksissä kerätään ja kuinka tärkeinä kyseisiä tietoja pidetään. Koska yrityksillä on tiettyjä lakisääteisiä velvollisuuksia kirjanpidon ja talouden raportoinnin suhteen, opinnäytetyössä tarkasteltiin sitä, mitä taloustietoja pienten yritysten pitää taloudestaan kerätä ja hyödynnetäänkö kyseisiä tietoja yrityksissä. Tämän lisäksi tarkasteltiin erilaisten vapaaehtoisesti käytettyjen johdon laskentatoimen laskelmien käyttöä pienissä yrityksissä. Tarkasteluun otettiin yleisen laskentatoimen puolelta seitsemän tunnuslukua ja johdon laskentatoimen puolelta yhdeksän laskelmaa. Näiden tietojen pohjalta kartoitettiin taloustietojen tärkeyttä pienissä yrityksissä vertaillen näkemyksiä yleisen laskentatoimen ja johdon laskentatoimen välillä. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää toimeksiantajan tutkimushankkeessa, jossa tutkitaan pk-yritysten taloustietojen käyttöä ja tuotetaan koulutusmateriaalia siihen liittyen.

Opinnäytetyö on empiirinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin puhelinhaastatteluin standardoidulla tutkimuslomakkeella. Tutkimuksessa oli mukana 59 yritystä, joissa työskenteli 1-40 henkilöä. Aineisto analysoitiin käyttäen määrällisen tutkimuksen menetelmiä. Teoreettisena viitekehystenä toimi kirjanpitolaki, valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista sekä yleisen ja johdon laskentatoimen materiaali.

Tutkimuksesta selvisi, että tutkimuksen kohteena olleita tunnuslukuja ja laskelmia pidetään pienissä yrityksissä yleisesti ottaen tärkeinä. Vähintään 50 % yrityksistä piti tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä jokaista tunnuslukua tai laskelmaa, jota tutkimuksessa kartoitettiin. Tutkimuksen perusteella voidaan tehdä se johtopäätös, että pienissä yrityksissä pidetään kirjanpidosta ja tilinpäätöksestä saatavia tunnuslukuja hieman tärkeämpinä kuin johdon laskentatoimen laskelmia. Tulos oli kuitenkin erittäin tasainen. Yleisen laskentatoimen tunnuslukuja ja johdon laskentatoimen laskelmia ei olekaan mielekästä verrata suoraan toisiinsa, vaan tarkastelu kannattaa kohdistaa yksittäisiin tunnuslukuihin.

Asiasanat: pienyritys, kirjanpito, tilinpäätös, johdon laskentatoimi

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Business Administration
Legal Expertise

ELORANTA, IIDA:
Use and Importance of Financial Information in Small Companies

Bachelor's thesis 64 pages, appendices 6 pages
May 2020

The purpose of this thesis was to find out what financial information was collected in small companies and how important that information was. The first step was to examine small companies' statutory obligations regarding accounting. In addition, the study examined the use of managerial accounting calculations in the small companies. The main priority was to measure the importance of financial information and compare the views between general and managerial accounting. The thesis was commissioned by Tampere University of Applied Sciences. The objective was to support the client's research project, which studies the use of financial information by SMEs and provides them training material related to it.

The thesis was an empirical research where the data were gathered by structured telephone interviews among the small companies. The data were collected from 59 companies and analysed by using quantitative content analysis. The theoretical section explored general and managerial accounting material. Special attention was paid to the bookkeeping act, since it defines the terms of accounting.

The results indicated that small companies were gathering more information on general accounting. Key figures, such as company's financial report were monitored with priority. In contrast, managerial accounting calculations were given minor attention. The majority of the respondents stated that all the key figures and calculations in the study were considered important or somewhat important. However, the results showed that the key figures of general accounting were a bit more important, but the difference was barely seen.

The findings indicated that there was only a slight difference between the importance of general and managerial accounting. So, it was not reasonable to compare them directly. It would be better to focus on individual key figures instead. The study was originally aimed at SMEs, but no medium-sized companies were enrolled in the study. That is why further research is required regarding medium-sized companies. Furthermore, it would be interesting to carry out a qualitative study to find out the reason why some key figures are more important to some companies.

Key words: small company, accounting, financial statement, managerial accounting

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	PIENEN YRITYKSEN KIRJANPITO	8
	2.1 Kirjanpito osana yrityksen taloushallintoa	8
	2.2 Kirjanpitolain yleiset säännökset	9
	2.2.1 Luonnollisen henkilön ja oikeushenkilön vaatimukset.....	10
	2.2.2 Kirjanpitolain peruseriaatteet	12
	2.3 Kirjanpitoaineiston vaatimukset.....	13
3	PIENEN YRITYKSEN TILINPÄÄTÖS	15
	3.1 Kirjanpitolain tilinpäätösvaatimukset	15
	3.1.1 Sisältövaatimukset.....	16
	3.1.2 Laadulliset vaatimukset	17
	3.1.3 Toimintakertomus	18
	3.1.4 Toimittaminen ja rekisteröinti	19
	3.2 PMA:n tilinpäätösvaatimukset	19
	3.2.1 PMA:n yleiset säännökset	20
	3.2.2 PMA:n säännökset pienyrityksille	21
	3.2.3 PMA:n säännökset mikroyrityksille	24
4	JOHDON LASKENTATOIMI PIENESSÄ YRITYKSESSÄ	25
	4.1 Johdon laskentatoimen tehtävät.....	25
	4.2 Keskeiset käsitteet	25
	4.3 Johdon laskentatoimen laskelmat	26
	4.3.1 Kustannuslaskenta	27
	4.3.2 Hinnoittelulaskelmat	29
	4.3.3 Budjetit	30
	4.3.4 Investointilaskelmat	32
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	34
	5.1 Tutkimuskohde.....	34
	5.2 Tutkimuksen kulku	35
	5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	36
6	TUTKIMUSTULOSTEN ANALYYSI	38
	6.1 Tilinpäätöstiedot	38
	6.2 Kustannuslaskenta.....	42
	6.3 Hinnoittelulaskelmat.....	43
	6.4 Budjetit	44
	6.5 Investointilaskelmat.....	46
	6.6 Yhteenveto.....	47

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	52
LÄHTEET	55
LIITTEET	59
Liite 1. Kysymyslomake	59

1 JOHDANTO

Pienissä yrityksissä on harvoin tarpeeksi talousosaamista. Erilaisia talouden tunnuslukuja voidaan kuitenkin hyödyntää monella tavalla yrityksen toiminnan tukena. Pienten yritysten talousosaamisen lisääminen auttaisi niitä menestymään, ja sillä olisi kansantaloudellista merkitystä, sillä pienet yritykset ovat avainasemassa Suomen talouden hyvinvoinnissa. Oulun yliopiston rehtori Jouko Niinimäen (2019) mukaan pienet yritykset ovat Suomen talouden vetureita, ne työllistävät Suomessa reilusti yli puolet työvoimasta ja niiden liikevaihto kattaa yli puolet koko Suomen yritysten liikevaihdosta. Suurin osa maamme yrityksistä on alle 10 henkilöä työllistäviä mikroyrityksiä, joten niiden vaikutus Suomen talouteen on kriittinen (Niinimäki 2019).

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, mitä taloustietoja pienissä yrityksissä pitää lain mukaan kerätä ja miten kyseisiä tietoja hyödynnetään. Tämän lisäksi tarkoituksena on selvittää, mitä vapaaehtoisia taloustietoja pienissä yrityksissä hyödynnetään. Tutkimuksen päätavoitteena on kartoittaa, mitä taloustietoja pidetään pienissä yrityksissä tärkeimpinä. Työssä vertaillaan näkemyksiä johdon laskentatoimen ja yleisen laskentatoimen välillä ja selvitetään, miten yritykset arvottavat kirjanpidosta saatavia tietoja suhteessa johdon laskentatoimen laskelmiin.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Tampereen ammattikorkeakoulu, joka on mukana tutkimushankkeessa, jossa kartoitetaan taloustiedon käyttöä pienissä ja keskisuurissa yrityksissä. Tutkimushankkeessa on mukana myös Tampereen yliopisto ja Aalto yliopisto. Tutkimushankkeessa yrityksille tarjotaan taloushallinnon koulutuspakettia, jonka avulla yrittäjät voivat opiskella taloushallinnon erilaisten tunnuslukujen käyttöä. Tavoitteena on kehittää taloustiedon hyödyntämistä pienissä ja keskisuurissa yrityksissä ja näin auttaa yrityksiä menestymään. Opinnäytetyön tutkimusaineisto pohjautuu tutkimuksesta saatuihin tietoihin. Opinnäytetyön tavoite on auttaa toimeksiantajaa muodostamaan käsitystä siitä, mitä tietoja yrittäjät pitävät tärkeinä, jotta toimeksiantajan tarjoama koulutuspaketti voisi vastata mahdollisimman hyvin yrittäjien tarpeita. Toimeksiantajan edustajan oletta-
mus on, että johdon laskentatoimen laskelmat ovat yrittäjien mielestä tärkeämpiä kuin yleisen laskentatoimen tunnusluvut. Opinnäytetyötä voivat hyödyntää myös

pienyrittäjät, sillä siinä kerrotaan, mitä taloustietoa muut yritykset keräävät ja pitävät tärkeänä. Näin ollen yrittäjät voivat saada vinkkejä siihen, mitä tietoa heidän itse kannattaisi kerätä yrityksen taloudesta.

Laskentatoimen eri osa-alueista on tehty erilaisia opinnäytetöitä. Opinnäytetöissä on käsitelty yksittäisiä talouden tunnuslukuja tai työt on suunnattu jollekin tietylle yritykselle tai toimialalle. Töissä on myös keskitytty vain yleiseen laskentatoimeen tai johdon laskentatoimeen. Tässä opinnäytetyössä tutkitaan asiaa pienten yritysten näkökulmasta. Myös pienten yritysten taloustietojen käytöstä löytyy jonkin verran aiempaa tutkimustietoa. Aiheesta on tehty pro gradu -tutkielmia, joissa asiaa on käsitelty esimerkiksi kasvavien yritysten näkökulmasta (Könkkölä 2019, 2), talousjohtamisen näkökulmasta (Tuovinen 2016, 2) sekä päätöksenteon tukemisen näkökulmasta (Övermark 2017, 3; Ylisiurunen 2019, 7). Tässä opinnäytetyössä asiaa tutkitaan keskittyen erityisesti taloustietojen *tärkeyteen* yrityksissä. Taloustietojen tärkeydestä pienissä yrityksissä ei löydy paljoa tutkimustietoa, mutta aihetta on sivuttu muissa tutkimuksissa. Esimerkiksi Collis ja Jarvis (2000) ovat tutkineet pienyrittäjien taloustiedon käyttöä. Tutkimuksen perusteella voidaan olettaa, että ainakin tilinpäätöstietoja pidetään tärkeänä johtamisen tukemisessa (Collis & Jarvis 2000, 12).

Opinnäytetyö on empiirinen tutkimus. Tutkimusmenetelmäksi valittiin määrällinen kyselytutkimus, jotta saataisiin mahdollisimman laaja kuva pienten yritysten taloustietojen käytöstä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 59 yritystä, joiden henkilöstön lukumäärä oli 1-40 henkilöä. Yritysten liikevaihto vaihteli alle 100 000 eurosta välille 2-10 miljoonaa euroa. Tietoa kerättiin yrityksiltä tammikuussa 2020 puhelimitse käyttäen apuna strukturoitua kyselylomaketta.

Opinnäytetyön teoreettisena tietoperustana toimii kirjanpitolaki (1336/1997) eli KPL ja valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (1753/2015) eli PMA. Työssä jätetään suuryritysten säädökset huomioimatta, sillä tutkimuksen kohteena ovat pienet yritykset. Lisäksi opinnäytetyöhön on käytetty yrityksen yleisen laskentatoimen ja johdon laskentatoimen materiaalia. Erilaista lähdemateriaalia on pyritty keräämään monipuolisesti, jotta saataisiin mahdollisimman kattava kuva tutkittavasta aiheesta.

2 PIENEN YRITYKSEN KIRJANPITO

2.1 Kirjanpito osana yrityksen taloushallintoa

Yritystoiminnan päätavoite on tuottaa voittoa. Toiminnassa on aina kuitenkin myös taloudellinen riski. Tästä syystä yrityksen talouden seuranta on elintärkeää osa yrityksen toimintaa. Yrityksen laskentatoimi jakautuu kahteen osaan: johdon laskentatoimeen ja yleiseen laskentatoimeen. Yleinen laskentatoimi käsittää yrityksen kirjanpidon ja tilinpäätöksen. (Tomperi 2014, 7, 9.) Juokseva kirjanpito on yrityksen liiketapahtumien eli tulojen, menojen ja rahoitustapahtumien muistiinmerkitsemistä (Leppiniemi & Kykkänen 2019, 19). Kirjanpidosta tuotetaan yrityksen tilinpäätös, johon kuuluvat tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot (Tomperi 2014, 10). Tilinpäätöksestä voidaan nähdä yrityksen taloudellinen tilanne ja sitä voivat hyödyntää myös luotonantajat, markkina-analyytikot sekä sijoittajat (Ross 2019). Kirjanpito ja tilinpäätöksen laatiminen sekä niistä raportointi on laissa velvoitettua.

Tuloslaskelmasta selviää, paljonko yritys on tehnyt voittoa (Niskavaara 2017, 25). Siinä esitetään yhteenveto tilikauden aikana aiheutuneista tuotoista ja kuluista (Ross 2019). Taseesta voidaan nähdä yrityksen omaisuus eli varat sekä se, miten omaisuus on rahoitettu. (Niskavaara 2017, 25). Rahoituslaskelma kertoo, miten yrityksen rahavirtaa on saatu aikaan ja mihin kyseiset rahat on käytetty. Pienet kirjanpitovelvolliset on kuitenkin vapautettu vaatimuksesta laatia rahoituslaskelma. (Tomperi 2014, 165–166.) Tilinpäätökseen on myös lisättävä joitakin liitetietoja, kuten tilinpäätöksen laatimista, tuloslaskelmaa ja tasetta koskevat liitetiedot (Tomperi 2014, 169).

Yrityksen johdon laskentatoimi on suunnattu yrityksen omaan käyttöön eikä laissa ole asetettu velvoitteita sen suhteen. Johdon laskentatoimeen kuuluu erilaisia suunnittelua avustavia laskelmia, toimeenpanolaskelmia ja tarkkailulaskelmia. (Tomperi 2014, 10.) Johdon laskentatoimi on sidoksissa yleiseen laskentatoimeen, sillä molemmat perustuvat taloudellisten tapahtumien kirjanpitoon yri-

tyksessä, toteutus vaan on erilainen (Niskavaara 2017, 35). Yrityksen yleisen laskentatoimen ja johdon laskentatoimen eroja esitellään taulukossa 1 (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 35).

TAULUKKO 1. Yleisen laskentatoimen ja johdon laskentatoimen erot (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 35)

	Yleinen laskentatoimi	Johdon laskentatoimi
Tiedon normisidonnaisuus	Yleinen normisidonnaisuus ta- vanomaista (mm. kirjanpito- laki ja -asetus, verolainsää- däntö)	Ei yleistä normisidonnai- suutta, yrityskohtaiset sään- nökset
Laskennan kohde	Juridinen yritysidentiteetti, yri- tys rahoitusyksikkönä, yritys kokonaisuutena	Yritys, tulosyksikkö ja suo- rite, yritys tai sen osa
Tiedon arvo- peruste	Hankintahintaisuus eli reali- soituneet hinnat yleisiä	Hankintahintaisuus tai las- kennalliset hinnat
Tiedon aika- suuntautumisen	Menneisyystieto ja realisoitu- nut tieto yleistä	Menneisyystieto ja tulevai- suustieto esillä laskelmissa

2.2 Kirjanpitolain yleiset säännökset

Ekonomi, Kirjanpitolautakunnan jäsen ja Taloushallintoliiton kirjanpidon asiantun-
tija Leena Rekola-Nieminen (2016, 15) esittelee kirjassaan kirjanpitolakia ja sii-
hen liittyvää asetusta sekä niiden uudistusta vuonna 2016. Lakiin tehtiin joitakin
muutoksia ja kirjanpitoasetus jaettiin kahdeksi uudeksi asetukseksi: kirjanpi-
toasetus eli KPA, joka koskee suurempia yrityksiä sekä valtioneuvoston asetus
pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä vaadittavista tiedoista, joka koskee pie-
nempiä yrityksiä. (Rekola-Nieminen 2016, 15.) Uudistettu laki noudattaa EU:n
parlamentin ja neuvoston antaman direktiiviin (Direktiivi 2013/34/EU) linjaa, jossa
painotetaan pienten yritysten tukemista vähentämällä hallinnollisia rasitteita. Kir-
janpitolautakunnan puheenjohtajan Timo Kisanlahden (2013) mukaan pienten
yritysten tilinpäätöksen liitetietovaatimukset on direktiivissä rajattu siitä syystä,

että lisätietojen kokoaminen voi olla pienelle yritykselle kohtuuttoman vaivalloinen ja kallis toimi.

Kirjanpitolain ensimmäisessä luvussa käsitellään lain yleisiä säädöksiä. Siinä kerrotaan, mitä peruseriaatteita laissa on ja ketä se velvoittaa. Suomessa on laaja kirjanpitovelvollisuus, eli kaikki liikkeen- ja ammatinharjoittajat sekä yhdistykset ja muut yhteenliittymät ovat kirjanpitovelvollisia. (Rekola-Nieminen 2016, 19–20.) Kirjanpitolaki sisältää kirjanpitovelvollisuuden määrittämisen lisäksi säännöksiä kirjanpitoaineistosta ja liiketapatumien kirjaamisesta sekä tilinpäätökseen sisältyvistä asiakirjoista (HE 89/2015, yleisperustelut, jakso 1.1).

Kirjanpitolaki on yleislaki, joka koskee jokaista kirjanpitovelvollista. Yleislaki väistyy erityislain tieltä, jos näiden vaatimukset eriävät toisistaan. Erityislait saattavat vaatia tarkempaa ja yksilöidympää tietoa, jolloin kirjanpitolain lisänä noudatetaan erityislakia. Tällaisia lakeja ovat tässä tapauksessa esimerkiksi arvonalisäverolaki (1501/1993), osakeyhtiölaki (624/2006) sekä laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiitti yhtiöstä (389/1988). Jos erityislakia ei löydy, noudatetaan kirjanpitolain vaatimuksia. (Rekola-Nieminen 2016, 16.)

2.2.1 Luonnollisen henkilön ja oikeushenkilön vaatimukset

Kirjanpitolain 1 luvussa kirjanpitovelvolliset on jaettu kahteen ryhmään: luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöihin. Kirjanpitolain 1 luvun 1 a §:n 1 momentissa määrätään, että luonnollinen henkilö on kirjanpitovelvollinen harjoittamastaan ammatti- tai liiketoiminnasta, lukuun ottamatta maatilatalouden tai kalastuksen harjoittajaa. Liiketoiminnasta on pidettävä kirjaa niin, että siitä voidaan jatkuvasti saada tarvittavat verovelvollisuutta koskevat tiedot sekä selvittää ostovelkojen ja myyntisaamisten määrä (KPL 1:1a:2). Ammatin- tai liikkeenharjoittajan kokoluokka vaikuttaa siihen, mitä tietoja siltä vaaditaan. Kokoluokat on esitelty taulukossa 2 (KPL 1:4a-c§).

TAULUKKO 2. Yritysten kokoluokat kirjanpitolaissa

	Taseen loppusumma	Liikevaihto	Palveluksessa keskimäärin
Mikroyritys, enintään yksi seuraavista ylittyy	350 000 euroa	700 000 euroa	10 henkilöä
Pienyritys, enintään yksi seuraavista ylittyy	6 000 000 euroa	12 000 000 euroa	50 henkilöä
Suuryritys, vähintään kaksi seuraavista ylittyy	20 000 000 euroa	40 000 000 euroa	250 henkilöä

Jos ammatin- tai liikkeenharjoittaja sijoittuu laissa määriteltyyn mikroyrityksen kokoluokkaan, se voi harkinnan mukaan jättää tilinpäätöksen kokonaan laatimatta. Eri viranomaiset saattavat kuitenkin vaatia tilinpäätöstietoja, joten ammatin- tai liikkeenharjoittajan kannattaa harkita, miten asian kanssa toimii. Tilinpäätöksestä voidaan laatia esimerkiksi tarvittavat tase ja tuloslaskelma, mutta jättää muut tiedot laatimatta. Ammatin- tai liikkeenharjoittajan, joka on suurempi kuin kirjanpitolaissa määrätty mikroyritys on tehtävä tilinpäätös. Pienyrityskokoiset ammatin- ja liikkeenharjoittajat voivat kuitenkin valita, noudattavatko he pienyritysten vai mikroyritysten säännöksiä tilinpäätöksessään. (Rekola-Nieminen 2016, 25.)

Myös oikeushenkilöiden kohdalla yrityksen kokoluokka vaikuttaa yritykseltä velvoitettavaan kirjanpitoon ja tilinpäätöksen laadintaan. Pienyrityskokoisten oikeushenkilöiden on noudatettava pienyrityksille suunnattuja säännöksiä. Mikroyrityskokoiset oikeushenkilöt saavat valita, noudattavatko he mikroyritysten vai pienyritysten säännöksiä. (Taloushallintoliitto, 2017.) Pien- ja mikroyritysten tilinpäätössäännökset ovat kuitenkin melko lailla yhtenevät eikä suuria eroja niiden välillä esiinny (Rekola-Nieminen 2016, 34–35).

2.2.2 Kirjanpitolain peruseriaatteen

Kirjanpitovelvollinen on velvoitettu pitämään kahdenkertaista kirjanpitoa, paitsi silloin kun on kyseessä ammatin- tai liikkeenharjoittaja, jolla täyttyy enintään yksi seuraavista edellytyksistä: liikevaihto ylittää 200 000 euroa, taseen loppusumma ylittää 100 000 euroa tai palveluksessa on keskimäärin yli kolme henkilöä. Jos siis näistä luvuista kaksi tai enemmän ylittyy, on ammatin- tai liikkeenharjoittaja velvollinen pitämään kahdenkertaista kirjanpitoa. (KPL 1:2.)

Kaisanlahti, Jänkälä ja Björklund (2009, 13) selittävät teoksessaan kahdenkertaisen kirjanpidon käsitettä. Kahdenkertaisella kirjanpidolla tarkoitetaan sitä, että kaikki yrityksen liiketapahtumat kirjataan kirjanpidossa yhtä suurena vähintään kahdelle tilille, sekä debet- että kredittileille. Vientejä voi olla enemmän kuin kaksi, mutta tällöinkin debetvientien summan tulee olla yhtä suuri kuin kreditvientien summa (Kaisanlahti ym. 2009, 13). Kahdenkertaisessa kirjanpidossa tapahtumat näkyvät automaattisesti yrityksen taseessa ja tuloslaskelmassa. Tilikauden tulokseen vaikuttavat tapahtumat näkyvät tuloslaskelmaan ohjautuvilla tileillä ja yrityksen varat sekä velat näkyvät taseeseen ohjautuvilla tileillä. (Rekola-Nieminen 2016, 27–28.)

Kirjanpitolain mukainen tilikausi on pääsääntöisesti 12 kuukautta. Tästä voidaan poiketa silloin, kun yritys aloittaa tai lopettaa toimintansa tai tilinpäätöksen ajankohtaa muutetaan. Tilikausi voi kuitenkin pisimmillään olla 18 kuukautta. (KPL 1:4:1.) Kirjanpitovelvollinen, joka pitää kahdenkertaista kirjanpitoa, voi päättää tilikautensa päättymisajankohdan itse. Ajankohdaksi kannattaa valita sellainen hetki, kun liiketoiminta on hiljaisimmillaan. Jos liikkeen- tai ammatinharjoittaja ei pidä kahdenkertaista kirjanpitoa tai laadi tilinpäätöstä, tulee tilikauden olla kalenterivuosi. (Rekola-Nieminen 2016, 32.)

KPL:n 1 luvun 3 §:ssä on määrätty, että "Kirjanpitovelvollisen on noudatettava hyvää kirjanpitolapaa". Hyvä kirjanpitolapa on ns. joustava oikeusnormi, eli sitä ei määritellä kirjanpitolaissa sen tarkemmin (Kaisanlahti ym. 2009, 14). Hyvään kirjanpitolapaan luetaan erilaiset normistot, joiden mukaan tilinpäätös syntyy. Tilinpäätöksen on hyvän kirjanpitolavan mukaan annettava oikea ja riittävä kuva

yrittäjien tuloksellisuudesta ja vakavaraisuudesta, jotta sijoittajat ja muut kohde-ryhmät saavat realistisen kuvan yrityksen toiminnan kannattavuudesta. (Rekola-Nieminen 2016, 28.)

Hyvän kirjanpitotavan mukaiseen normistoon lukeutuvat EU-lainsäädäntö, kirjanpitolaki, kirjanpitoasetus ja asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista sekä kirjanpitolautakunnan eli KILA:n yleisohjeet ja lausunnot. Näiden kaikkien hyvä tuntemus kuuluu hyvään kirjanpitotapaan. KILA:n yleisohjeet ja lausunnot ovat hyvän kirjanpitotavan olennaisin osa. Ne ovat ajantasaisia lausuntoja kirjanpidosta ja niillä voidaan muuttaa esimerkiksi kirjaamismenettelyjä ilman lakimuutoksia. (Rekola-Nieminen 2016, 29, 31.) Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivan kirjanpitolautakunnan päätehtävä onkin erilaisten ohjeiden ja lausuntojen antaminen kirjanpitolain soveltamisesta. KILA antaa ohjeita ja lausuntoja joko viranomaisten, elinkeinoharjoittajien, kuntien järjestöjen tai kirjanpitovelvollisten hakemuksen perusteella. KILA:n tarkoituksena on hyvän kirjanpitotavan edistäminen. (Työ- ja elinkeinoministeriö n.d.)

2.3 Kirjanpitoaineiston vaatimukset

Kirjanpitolaissa on säädetty joitakin vaatimuksia juoksevasta kirjanpidosta, laatimisajankohdasta sekä aineiston säilyttämisestä. Nämä vaatimukset koskevat kaikkia kirjanpitovelvollisia. (Rekola-Nieminen 2016, 47.) Kirjanpitolain 2 luvun 1 §:n mukaan kirjanpidon liiketapahtumiin on merkittävä menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät. Kirjaukset on tehtävä asianmukaisille kirjanpitotileille, joiden sisältö pysyy aina samana (KPL 2:2:1).

Liiketapahtumat voidaan kirjata suoriteperusteisesti eli suoritteiden luovuttamisen tai vastaanottamisen yhteydessä (KPL 2:3:1). Rahan liikkuminen ei siis vaikuta kirjaamiseen suoriteperustetta käytettäessä. Tapahtumat voidaan kirjata myös maksu- tai laskuperusteisesti. (KPL 2:3:2.) Laskuperusteisessa kirjanpidossa tapahtumat kirjataan laskun lähettämisen tai vastaanottamishetkellä ja maksuperusteisessa kirjanpidossa maksun lähettämisen tai vastaanottamishetkellä (Rekola-

Nieminen 2016, 55). Jos tapahtumat kirjataan maksuperusteisesti, on kirjanpitolain 2 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan ostovelat ja myyntisaamiset pystyttävä selvittämään muilla keinoilla.

Kirjanpitolain 2 luvun 4.1 §:n mukaan liiketapahtumia tulee voida seurata kirjanpidosta sekä aika- että asiajärjestyksessä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kirjanpidosta on pidettävä sekä pääkirjaa että päiväkirjaa. Päiväkirjasta liiketapahtumat löytyvät aikajärjestyksessä ja pääkirjasta asiajärjestyksessä. (Rekola-Nieminen 2016, 58.) Jokaisen kirjauksen on perustuttava liiketapahtuman todentavaan tositteeseen. Tositteen tulee olla päivätty ja järjestelmällisesti numeroitu tai muuten yksilöity. Liiketapahtumien, tositteiden ja kirjausten yhteys on voitava todeta vaikeuksitta. (KPL 2:5:1.)

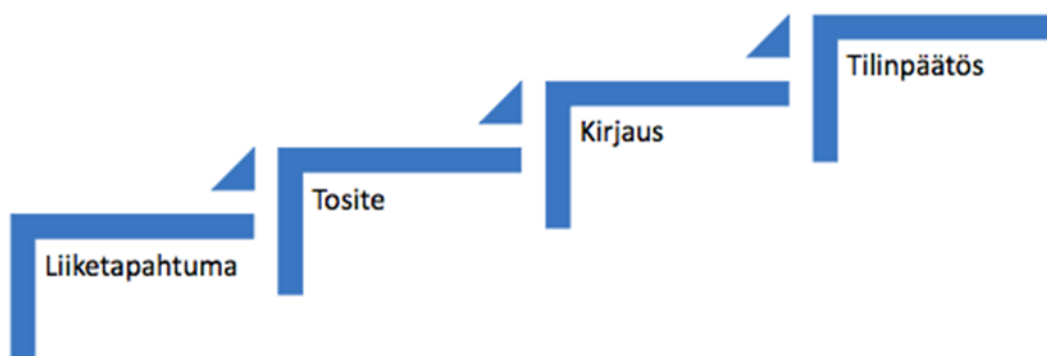
Kirjanpitoaineisto tulee säilyttää niin, että sen sisältö on helposti tarkasteltavissa. Kun tilinpäätös on laadittu, ei kirjanpidon aineistoa saa enää muuttaa tai poistaa. (KPL 2:7.) Kirjanpitolain 2 luvun 7a §:n mukaan kirjanpitovelvollisella on oltava tilinpäätöksen perustana olevista kirjanpitoaineistojen lajeista luettelo. Tilinpäätös, kirjanpidot, toimintakertomus sekä luettelot tileistä, kirjanpidoista ja aineistoista tulee säilyttää kymmenen vuoden ajan tilikauden päättymisestä. Tositteet tulee säilyttää kuusi vuotta tilikauden päättymisvuoden lopusta laskien. (KPL 2:10.)

3 PIENEN YRITYKSEN TILINPÄÄTÖS

3.1 Kirjanpitolain tilinpäätösvaatimukset

Kirjanpitolaissa määritellään se, kuka on kirjanpitovelvollinen ja mitä sisällöllisiä laatu- ja määrävaatimuksia tilinpäätöksellä on (Rekola-Nieminen 2016, 29). Kirjanpitoasetuksessa ja valtioneuvoston asetuksessa pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista taas esitellään yksityiskohtaisempia määräyksiä tilinpäätöksen sisällöstä. Tällaisia määräyksiä ovat esimerkiksi tuloslaskelma- ja tasekaavat (Suomen Tilintarkastajat Ry, n.d.). PMA:n vaatimukset esitellään myöhemmin tässä opinnäytetyössä.

Suomen Tilintarkastus Ry:n tilintarkastusasiantuntijan Riitta Laineen (2019) mukaan jatkuvan kirjanpidon ja kerran vuodessa laadittavan tilinpäätöksen välillä on iso ero. Laine nimittääkin kirjanpitoainestoa tilinpäätöksen perusraaka-aineeksi. Tilinpäätöksessä annettava tieto on kattavampaa ja jalostetumpaa tietoa, jota voivat hyödyntää yrityksen itsensä lisäksi eri sidosryhmät. Jotta sidosryhmien olisi mahdollisimman helppo perehtyä tilinpäätökseen ja ymmärtää sitä, on sen laatiminen standardoitu. (Laine, 2019.) Kuvioista 1 voidaan nähdä tilinpäätöksen syntymisen vaiheet. Kuviossa hahmotetaan kirjanpidon kirjauksen kulku liiketapahtumasta valmiiksi tilinpäätökseksi. (Kirjanpidon ABC, n.d.)

KUVIO 1. Kirjauksen kulku liiketapahtumasta tilinpäätökseksi (Kirjanpidon ABC, n.d.)

3.1.1 Sisältövaatimukset

Tilinpäätöksestä on aina löydyttävä tase, tuloslaskelma ja liitetiedot. Rahoituslaskelma vaaditaan silloin kun kyseessä on suuryritys tai yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö. (Rekola-Nieminen 2016, 77–78.) Kirjanpitolain 3 luvun 5 §:n mukaan tilinpäätöksen on oltava suomen- tai ruotsinkielinen ja se on esitettävä euromääräisenä. Tilinpäätös tulee laatia neljän kuukauden sisällä tilikauden päättymisestä ja siitä tulee löytyä päiväys sekä kirjanpitovelvollisen allekirjoitus (KPL 3:6). Jos kyseessä on yhteisö tai säätiö, tilinpäätöksen allekirjoittaa toimitusjohtaja ja hallitus tai vastuunalaiset yhtiömiehet (KPL 3:7:1). Sekä tuloslaskelmassa että taseessa on esitettävä aina myös edellisen tilikauden luvut, jotta lukuja voidaan helposti verrata toisiinsa (Rekola-Nieminen 2016, 231).

Kirjanpitolain 4 luvun 1 §:n mukaan tilinpäätöksestä tulee selvittää yrityksen liikevaihto eli myynnistä saadut tuotot. Tilinpäätöksessä tase tulee jakaa kahteen puoleen: vastaaviin ja vastattaviin. Vastaavat kertovat yrityksen liiketoimintaan sitoutuneet pääomat ja vastattavat sen, miten pääomat on rahoitettu. (Yritystutkimus ry 2017, 27.) Vastaavat on jaettava tilinpäätöksessä pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin käyttötarkoituksensa mukaisesti. Pysyvät vastaavat ovat sellaisia eriä, jotka tuottavat useana tilikautena tuloa. Muut erät ovat vaihtuvia vastaavia. (KPL 4:3).

Hyödykkeen hankintamenoksi voidaan tilinpäätöksessä lukea hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet menot. Välillisistä hankintamenoista voidaan kohtuullinen osuus lukea hyödykkeen hankintamenoksi, mutta ne on voitava selvittää kustannuslaskelman avulla. Myös lainan korkomenot, jotka kohdistuvat hyödykkeen tuotantoon, voidaan laskea hankintamenoksi. Ellei kirjanpitovelvollinen muuta näytä, hyödykkeiden hankintameno määritellään sillä oletuksella, että hyödykkeet on luovutettu joko siinä järjestyksessä kuin ne on hankittu (FIFO) tai päinvastaisessa järjestyksessä (LIFO) tai hyödykkeiden hankintamenojen keskiarvon perusteella. (KPL 4:5.)

Tilinpäätöksessä tulee määritellä siirtosaamiset ja siirtovelat. Rekola-Niemisen (2016, 125) mukaan siirtyviä eriä on sellaiset erät, jotka toteutuvat rahallisesti eri tilikaudella kuin ne suoritusperusteella kuuluisivat. Siirtosaamisia ovat sellaiset

maksut, jotka on suoritettu tulevista menoista ja sellaiset tulot, joista ei ole vielä saatu maksua. Siirtovelkoja taas on sellaiset saadut maksut, jotka toteutuvat vasta tulevana tilikausina sekä sellaiset menot, joista ei ole vielä suoritettu maksua. (KPL 4:6.) Kirjanpitolain 4 luvun 7 §:ssä on myös määritelty pitkäaikaiset saamiset ja velat. Jos siirtosaamiset tai -velat erääntyvät yhtä vuotta pidemmän ajan kuluttua, luetaan ne pitkäaikaisiin saamisiin tai velkoihin.

3.1.2 Laadulliset vaatimukset

Kirjanpitolain 3 luvun 2 §:n mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva liiketoiminnan tuloksesta ja kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta. Laissa ei kuitenkaan määritellä oikean ja riittävän kuvan antamista sen tarkemmin. KHT-tilintarkastaja Tuomas Honkamäki kertoo ST-Akatemia Oy:n podcastissa (2020) oikean ja riittävän kuvan antamisesta. Honkamäen mukaan käsite ei ole yksiselitteinen. Hän kuvailee oikean ja riittävän kuvan antamista lintuperspektiivistä katsomiseksi: on pohdittava antaako tilinpäätös kuvan liiketoiminnan laadusta tai määrästä, eli näyttääkö tilinpäätös kokonaisuudessaan siltä miltä tilikausi on näyttänyt. Liitetiedoilla on tärkeä rooli oikean ja riittävän kuvan antamisessa, sillä pelkästään tuloslaskelman ja taseen esittäminen eivät pääsääntöisesti anna oikeaa ja riittävää kuvaa. Oikean ja riittävän kuvan antamisesta on voimakas linkki olennaisuuden periaatteeseen. (Honkamäki 2020.)

Olennaisuuden periaatteen mukaan, jota kirjanpitolain 3 luvun 2 a §:ssä vaaditaan, tilinpäätöksessä on annettava kaikki olennaiset tiedot. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki tieto, jonka pois jättäminen tai väärin ilmoittaminen vaikuttaa tilinpäätöksen käyttäjiin on esitettävä. Kirjanpitolaissa määritellään myös muut yleiset tilinpäätösperiaatteet. Tällaisia periaatteita ovat jatkuvuuden periaate eli oletus toiminnan jatkuvuudesta, johdonmukaisuuden periaate eli samojen laatimisperiaatteiden noudattaminen tilikaudesta toiseen, sisältöpainotteisuuden periaate eli liiketapahtumien tosiasiallisen sisällön ja tarkoituksen huomioiminen sekä varovaisuuden periaate eli varovaisuus tilikauden tuloksesta riippumatta. Yleisiä tilinpäätösperiaatteita ovat myös tasejatkuvuuden periaate eli tilinavaus uuden tilikauden alkaessa edellisen tilikauden päätöstaseen mukaisesti, erillisarvostamisen peri-

aate eli jokaisen hyödykkeen arvostaminen erillään muista samanlaatuisista, nettoskielto eli kielto netottaa samaa tahoa koskevia tuottoja ja kuluja sekä saamia ja velkoja ilman selkeää perustetta sekä suoriteperuste eli tilinpäätöksen laatiminen suoriteperusteisesti, vaikka kirjanpito olisi muuten laadittu muulla periaatteella. (Rekola-Nieminen 2016, 88–95.)

Jos kirjanpitovelvollinen on mikrokokoinen yhdistys tai säätiö, se saa kuitenkin tehdä tilinpäätöksensä myös maksuperusteisesti. Jos käytetään maksuperustetta, on toimitettava tilinpäätöksen yhteydessä liitetiedot, joista selviää menettelyn vaikutus tilikauden tulokseen ja taloudelliseen asemaan, ostovelat ja myyntisaamiset, joita ei ole kirjattu taseeseen, muutokset vaihto-omaisuudessa ja pysyvissä vastaavissa sekä vieraan pääoman korkojen ja lomapalkkavelan määrä suoriteperusteisesti. (KPL 3:4.)

3.1.3 Toimintakertomus

Toimintakertomuksesta tulee löytyä tiedot yrityksen tai yhteisön toiminnasta, taloudellisesta asemasta, riskeistä, henkilöstöstä ja ympäristötekijöistä sanallisesti kuvaten sekä tunnuslukuja käyttäen. Lisäksi toimintakertomukseen on liitettävä arvio tulevasta kehityksestä ja tieto siitä, jos jotain oleellista on tapahtunut tilikauden päätyttyä ennen tilinpäätöksen tekoa. Toimintakertomukseen on myös liitettävä tiedot mahdollisista tutkimus- ja kehitystoiminnoista, sivuliikkeistä sekä omien osakkeiden hankinnasta ja luovuttamisesta. (Rekola-Nieminen 2016, 82.)

Toimintakertomus on liitettävä tilinpäätökseen silloin, kun kirjanpitovelvollinen ei ole pien- tai mikroyritys ja on julkinen osakeyhtiö, osakeyhtiö tai osuuskunta. Myös yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen on toimitettava toimintakertomus. (Rekola-Nieminen 2016, 81–82.) Pien- ja mikroyritykset on vapautettu toimintakertomuksen laatimisesta EU:n direktiivin (Direktiivi 2013/34/EU) säännöksellä. KILA:n yleisohjeen mukaan pienten kirjanpitovelvollisten ei ole tarkoituksen mukaista laatia toimintakertomusta edes vapaaehtoisesti, sillä usein voimavarat ja osaaminen toimintakertomuksen laatimiseen eivät ole riittävät. Jos pieni kirjanpitovelvollinen kuitenkin laatii vapaaehtoisen toimintakertomuksen, on sen esitet-

tävä vaadittavat tiedot täydellisinä. Pieni kirjanpitovelvollinen ei siis voi valita toimintakertomukseen vain omavalintaisia yksittäisiä seikkoja. (Toimintakertomuksen laatiminen 2006, 14.)

3.1.4 Toimittaminen ja rekisteröinti

Kirjanpitolain 3 luvun 9 §:n mukaan silloin, kun kirjanpitovelvollinen on osakeyhtiö, sellainen avoin tai kommandiittiyhtiö, jonka vastuunalaisena yhtiömiehenä on osakeyhtiö, osuuskunta, keskinäinen vakuutusyhtiö tai vakuutusyhdistys, tilinpäätös on rekisteröitävä patentti- ja rekisterihallitukselle. Jos kirjanpitovelvollinen toimittaa virallisen tilinpäätöksen veroilmoituksen yhteydessä, rekisteröinti hoituu sitä kautta, sillä Verohallinto välittää sen Patentti- ja rekisterihallitukselle (Rekola-Nieminen 2016, 104).

Tilinpäätös tulee toimittaa kahdeksan kuukauden kuluessa siitä, kun tilikausi on päättynyt. Tätä myöhemmin toimitetuista tilinpäätöksistä peritään käsittelymaksu. Tilinpäätöksen toimittamisen laiminlyönti voi jossain tapauksissa johtaa yrityksen poistamiseen kaupparekisteristä. Poistomenettelyä sovelletaan osakeyhtiöihin ja osuuskuntiin, olivat ne toiminnassa tai eivät. (Patentti- ja rekisterihallitus 2020.)

3.2 PMA:n tilinpäätösvaatimukset

Vuoden 2016 kirjanpitolain uudistus toi mukanaan merkittäviä muutoksia pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksen laatimisen kannalta. Säännökset tilinpäätöksen sisällöstä erotettiin omaksi irralliseksi asetukseksi entisestä kirjanpitoasetuksesta. Uudessa asetuksessa esitellään kaikki sellaiset informaatiovaatimukset, joista tulee antaa tieto pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä. (Pienyrityshelpotukset ja vuoden... 2014, 7.) Muiden kuin pien- ja mikroyritysten vaatimuksista säädetään kirjanpitoasetuksessa, jota ei tässä opinnäytetyössä esitellä, sillä opinnäytetyö koskee juuri pien- ja mikroyrityskokoisia kirjanpitovelvollisia.

PMA:ssa säännökset on jaettu erikseen pienyrityksille ja mikroyrityksille. Säännökset eivät käytännössä paljoa eroa toisistaan, mutta joitain poikkeuksia kuitenkin löytyy. Usein kirjanpitovelvollisen on päätettävä, että mitä säännöksiä noudattaa. Esimerkiksi mikrokokoinen henkilö- tai osakeyhtiö voi valita tekeekö tilinpäätöksensä mikro- vai pienyrityssäännösten mukaisesti. Tilinpäätöksessä tulee olla maininta siitä, mitä säännöksiä on noudatettu. (Rekola-Nieminen 2016, 229–230.)

3.2.1 PMA:n yleiset säännökset

Vaadittavat tilinpäätöstiedot määriteltiin EU-direktiivissä (Direktiivi 2013/34/EU) ja muokattiin kansallisesti uusitun kirjanpitolain voimaantullessa. Direktiivissä rajoitettiin jäsenvaltioiden vapautta asettaa lisävaatimuksia pienille yrityksille. Direktiivissä määriteltiin kahdeksan pakollista ja neljä vapaaehtoista liitetietoa. (Kaisanlahti 2013.) Pien- ja mikroyrityksiltä ei voida kansallisesti vaatia enempää liitetietoja kuin mitä EU:n direktiivissä (Direktiivi 2013/34/EU) on määrätty. Tästä syystä PMA:ssa on määritelty allekirjoituksen yhteydessä ilmoitettavista tiedoista. Tällaisia tietoja ovat ilmoitus siitä, mitä tilinpäätösmenettelyä tilinpäätöksessä on sovellettu, selvitys jakokelpoisesta pääomasta ja sen käytöstä sekä oman pääoman erittelystä. Kyseiset tiedot täytyy ilmoittaa, jos ne eivät muualta tilinpäätöksestä selviä. (Rekola-Nieminen 2016, 231.)

Kirjanpitolaki vaatii, että tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva tilikauden tuloksesta sekä taloudellisesta asemasta. Tämä säännös koskee kaikkia muita paitsi mikroyrityksiä. (Rekola-Nieminen 2016, 233.) Ns. suojasatamasäännöksen mukaan mikroyrityksen tilinpäätös täyttää vaatimukset oikean ja riittävän tiedon antamisesta silloin, kun tilinpäätös on tehty lain ja PMA:n vaatimusten mukaisesti. Mikroyrityksen tilinpäätöksessä on kuitenkin muistettava huomioida kirjanpitolaissa määritellyt yleiset tilinpäätösperiaatteet, kuten jatkuvuuden periaate. (Taloushallintoliitto, 2017.)

3.2.2 PMA:n säännökset pienyrityksille

Pienyrityksen tuloslaskelma on laadittava pääsääntöisesti kululajikohtaisena tai toimintokohtaisena. Sallitut tuloslaskelma- ja tasekaavat löytyvät PMA:n liitteistä. Pienyritykselle sallitaan lyhyemmän version esittäminen tuloslaskelmasta ja taseesta. (PMA 2:1.) Lyhennetyssä tuloslaskelmassa yritys voi aloittaa tuloslaskelmansa liikevaihdon sijaan bruttotuloksesta. Taseessa puolestaan ei lyhennetyssä kaavassa tarvitse avata tase-erien sisältöä sen tarkemmin. (Taloushallinto-liitto 2017.)

Suomen Asiakastieto Oy:n päätoimittaja Ville Kauppi kertoo Profiitti -lehden (2/2019) kirjoituksessa lyhyen tuloslaskelmakaavan käytön olevan harvinaista. Vaikka suurin osa suomalaisista yrityksistä voisi käyttää kokonsa puolesta lyhennettyä tuloslaskelmakaavaa, eivät monetkaan yritykset koe sitä tarpeeksi kattavana, sillä monet rahoittajat vaativat pidemmän tuloslaskelman käyttöä. Koska lyhennetty tuloslaskelma voidaan aloittaa bruttotuloksesta, monet tärkeät tunnusluvut, kuten käyttökate- ja nettotulosprosentti on mahdotonta laskea. Yritystoiminnan läpinäkyvyyden kannalta on hyvä asia, että mahdollisimman moni yritys käyttää pidempää tuloslaskelmakaavaa. Vain noin kahdeksan prosenttia yrityksistä, joiden olisi mahdollista toimittaa tuloslaskelmansa lyhennettynä, tekee niin. (Kauppi 2019, 13.)

PMA:n 2 luvun 5 §:ssä (1753/2015) kielletään tuloslaskelman ja taseen esitystavan muutos ilman erityistä syytä. Tämä takaa sen, että tuloslaskelmaa ja tasetta voidaan helposti verrata edellisvuosiin. PMA:n 2 luvun 6 § sallii yksityiskohtaisemman esittämisen, eli erilaisten erien lisäämisen, kunhan se ei vaaranna oikean tai riittävän kuvan antamista. Myös erien yhdisteleminen sallitaan silloin, kun niiden erillinen esittäminen ei ole tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (PMA 2:7). Rekola-Niemisen (2016, 240) mukaan erien yhdistely tarvittaessa selkeyttää tilinpäätöstä, mutta hän muistuttaa, että jos eriä yhdistellään, niin liitetietoihin tulee lisätä tiedot erien yhdistelystä.

PMA antaa pienyritykselle mahdollisuuden myös nimetä uudelleen tai jättää kokonaan pois joitakin eriä, jos se on liiketoiminnan luonteen kannalta järkevää. Jos jotain tiettyä erää ei tule kuluvalta eikä edelliseltäkään tilikaudelta, tulee se jättää

pois tuloslaskelmasta ja taseesta. (PMA 2:8.) Rekola-Niemisen (2016, 240) mukaan näillä säännöksillä saadaan aikaan se, että eri toimialoille ei tarvitse laatia erillisiä tuloslaskelma- ja tasekaavoja.

PMA:n 3 luvun 1 §:n mukaan liitetiedoissa tulee esittää arvostusperiaatteet ja -menetelmät sekä jaksotusperiaatteet ja -menetelmät vain silloin, kun ne ovat valinnaisia pienyritykselle. Jos pienyritys siis käyttää tilinpäätöksessään vakiintunutta menettelyä, ei sen tarvitse antaa liitetietoa. Vakiintuneet ja muut menettelyt on lueteltu taulukossa 3. (Rekola-Nieminen 2016, 243-244.)

TAULUKKO 3. Tilinpäätöksen vakiintuneet ja muut menettelyt (Rekola-Nieminen 2016, 244)

Vakiintunut menettely	Muu menettely
FIFO	LIFO, keskihinta, muu yleinen
Poistoaika 10 vuotta tasapoisto	Muu KPL:n sallima poistoaika
Kirjattu vuosikuluksi	Aktivoitu
Luovutuksenmukainen tuloutus	Osatuloutus valmiusasteen mukaan
Hankintamenoön arvostaminen	Käypään arvoon arvostaminen
Tilinpäätöspäivän kurssi	Muu kurssi, esim. terminoitu

Pienyritysten tulee lähtökohtaisesti noudattaa pysyvien vastaavien käsittelyssä yksinkertaisinta tai verotuksen kanssa sopivaa menettelyä. Jos menettely poikkeaa edellä mainitusta, tulee pienyrityksen antaa liitetieto. Taulukossa 4 on esitellyt menetelmät, joiden käytöstä ei tarvitse antaa liitetietoa ja menetelmät, joiden käytöstä tarvitsee antaa liitetieto. (Rekola-Nieminen 2016, 244.)

TAULUKKO 4. Pysyvien vastaavien käsittelyssä käytetyt menettelyt (Rekola-Nieminen 2016, 244)

Ei liitetietoa	Liitetieto annettava
Hankintamenossa vain välittömät menot	Myös välillisiä menoja ja/tai korot
Sumu = verotuksen maksimipoisto	Muu poistosuunnitelma
Ei arvonkorotuksia	Tehty arvonkorotuksia
Saadut avustukset vähentävät hankintamenoa	Saadut avustukset siirtovelloissa
Alle 3 vuoden kalusto ja pienhankinnat kuluu	Aktivoitu jostain erityisestä syystä
Rahoitusleasing = vuokratulua/tuottoa	Rahoitusleasing = osto tai myynti

Jos tilinpäätöksessä on poikkeuksellisia eriä, tulee niiden määrästä ja sisällöstä esittää liitetieto (PMA 3:2). Tilikauden jälkeisistä olennaisista tapahtumista on myös annettava liitetieto (PMA 3:3). Myöskin silloin kun arvonkorotusrahaan on tullut muutoksia tilikauden aikana, on se ilmoitettava liitetiedoissa. (PMA 3:4). Jos pienyritys arvostaa rahoitusvälineitä käypään arvoon, tulee sen antaa PMA:ssa vaaditut liitetiedot (PMA 3:5.) Rahoitusjohdannaiset tulee arvostaa käypään arvon tai käypä arvo tulee ainakin esittää liitetiedoissa. (Rekola-Nieminen 2016, 247.)

PMA:n 3 luvun 6 §:ssä säädetään pitkäaikaisten lainojen esittämisestä niin, että myöhemmin kuin viiden vuoden päästä erääntyvien lainojen yhteenlaskettu summa tulee esittää liitetietona. Liitetietona tulee myös esittää annetut vakuudet, eläkevastuut sekä taseen ulkopuoliset sitoumukset ja järjestelyt, lähimmän emoyrityksen nimi ja kotipaikka, hallintoelimiin kuuluville myönnettyt lainat ja heidän puolestaan annetut sitoumukset sekä pienyrityksen ja intressitahojen väliset liiketoimet, jos niissä ei ole käytetty tavallisia kaupallisia ehtoja. (PMA 3:7–10.) PMA:n 3 luvun 11–13 §:n mukaan liitetietoina tulee ilmoittaa myös henkilöstön keskimääräinen lukumäärä tilikaudella, omien osuuksien ja osakkeiden luovutukset ja hankinnat sekä sellaiset toimintakertomusta vastaavat tiedot, jotka ovat tarpeellisia oikean ja riittävän kuvan antamiseksi.

Suomen Tilintarkastajat ry:n kirjanpitotoimikunnan jäsen Antti Niemistö kirjoittaa Profiitti lehden artikkelissa (2017) pienten yritysten lain määräämien velvollisuuksien vähenemisestä kirjanpitolain uudistuksen myötä. Koska monissa yrityksissä on totuttu antamaan tilinpäätöksen yhteydessä sellaisia liitetietoja mitä uudessa laissa ei vaadita, artikkelissa pohditaan sitä, onko väärin antaa enemmän tietoja mitä laki vaatii. Kirjanpitolain mukaan yritys voi tehdä tilinpäätöksensä kokoluokassa suuremman yhtiön tilinpäätöskaavan mukaisesti, joten yritys saa antaa enemmän liitetietoja kuin yritykseltä vaaditaan. Jos yritys päättää antaa ylimääräisiä liitetietoja, on sen kuitenkin varmistettava, että tiedot on esitetty lain mukaisesti. (Niemistö 2017, 28–30.)

3.2.3 PMA:n säännökset mikroyrityksille

Mikroyritysten tilinpäätösvaatimukset ovat lähes samat kuin pienyritysten vaatimukset. Koska mikroyritys on aina myös pienyritys, ei siltä voida vaatia enempää tietoa kuin pienyritykseltä. Mikroyrityksille on kuitenkin säädetty joitain lisähelpoituksia tilinpäätöksessä vaadittaviin tietoihin. (Rekola-Nieminen 2016, 254.) Tuloslaskelman peruskaava on mikroyrityksellä ja pienyrityksellä samanlainen. Mikroyritykselle kuitenkin sallitaan vielä pienyrityksen tuloslaskelmaakin suppeampi tuloslaskelma, jossa kulurakennetta ei tarvitse avata yhtä laajasti ja kulut voi esittää pääryhmittäin. Tasekaavana käytetään pienyrityksen lyhennettyä tasekaavaa. Ainoa ero on oman pääoman esittämistapa, joka määräytyy mikroyrityksen taseessa yhtiölainsäädännön mukaisesti. (Taloushallintoliitto, 2017.) Mikroyrityksiä koskee myös samat ehdot tuloslaskelma- ja tasekaavojen muokkaamisesta kuin pienyrityksiä (Rekola-Nieminen 2016, 256).

Myös liitetietojen osalta mikroyrityksen säännökset poikkeavat pienyritysten säännöksistä vain hieman. Erona on vain se, että mikrokokoisen yrityksen säännöksiä soveltava kirjanpitovelvollinen ei saa käyttää käyvän arvon menettelyä rahoitusvälineiden arvostamisessa. Tästä syystä liitteitä käypään arvoon arvostamisesta ei mikroyrityksiltä vaadita. (Taloushallintoliitto, 2017.) Halutessaan mikroyrityskin voi antaa ylimääräisiä liitetietoja, joita asetuksessa ei vaadita (Rekola-Nieminen 2016, 257).

4 JOHDON LASKENTATOIMI PIENESSÄ YRITYKSESSÄ

4.1 Johdon laskentatoimen tehtävät

Johdon laskentatoimen tehtäväksi on perinteisesti mielletty tiedon tuottaminen yrityksen johdon päätöksenteon tueksi. Johdon laskentatoimen avulla yritysjohtoa voidaan tukea päätöksenteon lisäksi ihmisten ohjaamisessa ja resurssien varmistamisessa. (Ikäheimo, Malmi & Walden 2019, 126–127.) Johdon laskentatoimen avulla voidaan mitata, analysoida, tulkita sekä välittää taloudellisia tietoja yrityksen johdolle organisaation tavoitteiden saavuttamiseksi. Koska johdon laskentatoimea ei ole tarkoitettu ulkoisille käyttäjille, voidaan sitä muokata yrityksissä täysin käyttäjien tarpeiden mukaan. (Tuovila 2020.)

Liiketaloustieteessä talouden keskeiset toimijat ovat talousyksikkö ja päätöksentekijä. Johdon laskentatoimi osoittaaakin erityisesti talousyksikön ja sen päätöksentekijän näkökulman. Vaihtoehtoisia näkökulmia ovat markkinoiden ja kansantalouden näkökulmat, joissa kaikkien päätöksentekijöiden kokonaisvaikutuksia tarkastellaan samaan aikaan. Markkinat kuitenkin muodostuvat yksittäisistä päätöksentekijöistä ja heidän osto- ja myyntitoimistaan. Johdon laskentatoimen ensisijainen tehtävä onkin tuottaa tietoa yrityksen sisäisille toimijoille päätösten tekemisen avuksi ja toiminnan tehokkuuden sekä tuloksellisuuden parantamiseksi. (Pellinen 2019, 10, 12.)

4.2 Keskeiset käsitteet

Kauppatieteiden tohtori ja KLT-kirjanpitäjä Marja-Liisa Tenhunen käsittelee johdon laskentatoimen keskeisiä käsitteitä Tilisanomien artikkelissa (2013). Tenhunen mukaan johdon laskentatoimen laskelmia tarkasteltaessa on hyvä tunnistaa muutama käsite. Kustannuksella tarkoitetaan johdon laskentatoimessa eri asiaa kuin liikekirjanpidossa käytetyillä menolla ja kululla. Meno syntyy silloin, kun yritys vastaanottaa tuotantotekijän ja kulu on tuotantotekijän hankintameno, joka on jaksotettu kuluvalle tilikaudelle. Kustannus puolestaan kuvaa tuotantotekijän käyttöä tai kulutusta rahassa mitattuna. Kustannusten tunnistaminen on erityisen

tärkeää johdon laskentatoimessa, sillä kustannusten pohjalta voidaan laskea yrityksen kannattavuus, tuottavuus ja taloudellisuus. (Tenhunen, 2013.)

Kustannukset voidaan jakaa muuttuviin ja kiinteisiin kustannuksiin. Kiinteät kustannukset pysyvät aina samana riippumatta tuotannon tai myynnin määrästä. Tällaisia kustannuksia ovat esimerkiksi toimitilavuokrat ja vakuutukset. Muuttuvat kustannukset taas muuttuvat yrityksen tuotannon tai myynnin määrän muuttuessa. Muuttuvia kustannuksia voivat olla esimerkiksi raaka-ainekustannukset tai myytävien tavaroiden hankintakustannukset. (Jormakka, Koivusalo, Lappalainen & Niskanen 2015, 150.)

Kustannukset voidaan jakaa myös välittömiin ja välillisiin kustannuksiin silloin, kun lasketaan tuote- tai palvelukohtaisia kustannuksia. Välittömät kustannukset ovat sellaisia kustannuksia, jotka voidaan selkeästi yhdistää tuotteeseen, esimerkiksi jonkin tuotteen valmistuksen materiaalikustannukset. Välittömät kustannukset ovat usein muuttuvia kustannuksia. Välilliset kustannukset taas ovat usein kiinteitä kustannuksia, eikä niitä voi kohdistaa suoraa tuotteelle. Tällöin kohdistamisessa käytetään aiheuttamisperiaatetta eli laskentakohteelle kohdistetaan vain siitä aiheutuneet kustannukset. (Tenhunen, 2013.)

4.3 Johdon laskentatoimen laskelmat

Kun laskentatoimen tuottama tieto yhdistetään johtamisen perustehtäviin eli suunnitteluun, toimenpanoon ja tarkkailuun, pystytään luomaan systematisoitu käsitys laskentatoimesta johdon päätöksenteon avustamisessa ja yleisessä sidosryhmä informoinnissa. Johdon laskentatoimen laskelmat voidaan näin ollen jakaa suunnittelua avustaviin vaihtoehto- ja tavoitelaskelmiin, valvontaa avustaviin tarkkailulaskelmiin ja tiedottamista avustaviin informointilaskelmiin. (Neilimo ja Uusi-Rauva 2005, 36.)

Jos johdon laskentatoimea tarkastellaan siltä kannalta, millaiset laskelmat ovat tyypillisiä johdon laskentatoimessa, voidaan esittää seuraava pääluokittelu: kustannuslaskenta, hinnoittelulaskelmat, budjetit, investointilaskelmat, tulosityksikkö-laskenta ja johdon laskentatoimen uudet alueet, eli strateginen laskentatoimi ja

yrityksen ympäristölaskentatoimi (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 37). Tässä opin-
näytetyössä jätetään tulosityksikkölaskenta ja johdon laskentatoimen uudet alueet
käsittelemättä tarkemmin, sillä ne harvemmin koskevat pieniä yrityksiä.

4.3.1 Kustannuslaskenta

Liiketoiminnassa on aina jonkinlaisia kustannuksia. Johdon laskentatoimessa
kustannukset ovat erittäin keskeisessä asemassa, sillä ilman tietoa kustannuk-
sista yrityksen kannattavuutta ei voida selvittää. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005,
46.) Kustannuslaskennan avulla pyritään määrittämään tuotteen tai palvelun tuot-
tamisen kokonaiskustannukset. Koska yrityksillä on usein ainakin joitain välillisiä
kustannuksia, joita ei voi kohdistaa suoraan tietylle tuotteelle tai palvelulle, pyri-
tään kustannuslaskennassa löytämään keino juuri niiden kohdistamiseen. (Tuo-
vila 2020.) Kustannuksia voidaan kustannuslaskennassa kohdistaa muun mu-
assa suoritteisiin tai asiakkaisiin. Näin saadaan tietoa siitä, kuinka kannattava
jokin yksittäinen tuote, palvelu tai asiakas on, kun myyntituotoista on vähennetty
kustannukset. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 37.)

Suoritekohtaisten kustannusten tai kannattavuuden selvittämiseksi, tulee ihan
ensimmäisenä päättää kustannukset, jotka sisällytetään laskelmiin. Tällaisia las-
kelmia kutsutaan kalkyyleiksi. (Ikäheimo ym. 2019, 138.) Kalkyyllaskennassa
voidaan käyttää kolmea eri tapaa: minimikalkyyliä, keskimääräiskalkyyliä ja nor-
maalikalkyyliä. Minimikalkyyllissä on otettu huomioon tuotteen kustannuksiksi
vain muuttuvat kustannukset, kun taas keskimääräiskalkyyllissä huomioon ote-
taan kaikki kustannukset kiinteät kustannukset mukaan lukien. Minimikalkyyllissä
kiinteiden kustannusten katsotaan aiheutuneen kapasiteetin ylläpidosta eikä tuot-
teen tai palvelun valmistamisesta. Keskimääräiskalkyyllissä taas kiinteät kustan-
nukset lasketaan osaksi tuotteen valmistusta. (Alhola & Lauslahti 2005, 25–28.)

Normaalikalkyyllissä kustannuksiksi lasketaan muuttuvat kustannukset sekä kiin-
teät kustannukset suhteutettuna johonkin tiettyyn tuote- tai palvelumäärään. Erik-
seen sovittua tuote- tai palvelumäärää sanotaan normaalitoiminta-asteeksi ja se

määritellään pidemmän aikavälin keskiarvon mukaan. Normaalikalkyyllissa huomioidaankin myös toimintasuhteen tai -asteen muutokset, joita keskimääräiskalkyyllissa ei oteta huomioon lainkaan. (Alhola & Lauslahti 2005, 28–29.)

Kustannuslaskennan perusongelmana on se, että miten kustannukset saadaan kohdistettua oikeille laskentakohteille. Tuotteen tai palvelun valmistuksesta välittömästi aiheutuneet kustannukset on yleensä helppo kohdistaa, mutta muiden kustannusten kohdistaminen tietylle tuotteelle tai palvelulle saattaa tuottaa vaikeuksia. Johdon palkat ja vuokratulot ovat esimerkiksi sellaisia välillisiä kuluja, joita voi olla vaikea kohdistaa, koska ne eivät aiheudu suoranaisesti minkään yksittäisen tuotteen valmistuksesta. Kohdistamisessa voidaan käyttää muun muassa lisäyslaskentaa tai toimintolaskentaa. (Alhola & Lauslahti 2005, 31–32.)

Lisäyslaskennassa välittömät kustannukset kohdistetaan suoraan laskentakohteille. Tuotteille tai palveluille kohdistetaan eri määrä välittömiä kustannuksia riippuen esimerkiksi tuotteen tai palvelun valmistuksen kestosta tai ominaisuuksista. (Ikäheimo ym. 2019, 140.) Lisäyslaskentaa ei kuitenkaan voida pitää täysin relevanttina siinä tapauksessa, että tuote on vakiintunut eikä siitä aiheudu enää niin paljon kustannuksia mm. kehitys- ja koulutuskustannusten tai valmistuskustannusten kautta. Lisäyslaskennalle löytyykin korvaavia vaihtoehtoja, kuten toimintolaskenta. (Alhola & Lauslahti 2005, 32–34.)

Toimintolaskennassa kulut pyritään kohdistamaan tuotteille aiheuttamisperiaatteella. Sen mukaan toiminnot kuluttavat resursseja ja tuotteet tai palvelut kuluttavat puolestaan toimintoja. Tällöin tuotteelle tai palvelulle kohdistetaan kuluja sen mukaan, kuinka paljon laskentakohde on kyseistä toimintoa käyttänyt. (Alhola & Lauslahti 2005, 34.) Toimintolaskennassa erilaiset toiminnot kuvaavat siis kaikkea sitä, mitä yrityksessä tehdään (Ikäheimo ym. 2019, 141).

Asiakaskohtainen kannattavuus voidaan yksinkertaisimmillaan selvittää yrityksessä niin, että katsotaan asiakkaittain, mitä asiakas ostaa ja kuinka paljon ostoksesta jää katetta yritykselle. Kate voidaan laskea eri yrityksissä eri tavoin, huomioimalla pelkästään muuttuvat kustannukset, valmistuskustannukset tai kaikki

kustannukset. Asiakaskohtaista kannattavuutta voidaan laskea myös toimintolaskentaa hyödyntäen, eli kohdistamalla kustannukset asiakkaille aiheuttamisperiaatteella. (Ikäheimo ym. 2019, 142.)

4.3.2 Hinnoittelulaskelmat

Hinnoittelulaskelmat liittyvät osaltaan kustannuslaskentaan, sillä tuotteiden tai palveluiden kustannukset ja tavoiteltu voitto määrittävät tavoitehinnan. Hinnoittelussa on kuitenkin kustannusten lisäksi huomioitava myös monia muita markkinoihin, kilpailuun ja yrityksen omaan strategiaan liittyviä asioita. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 38.) Kustannusperusteisen hinnoittelun pohjana käytetään tuotantokustannuksia, joiden päälle lisätään voittolisä. Näin varmistetaan, että yritys pystyy tekemään voittoa. Voittolisä määritellään yrityksen tavoitteiden mukaisesti. (Alhola & Lauslahti 2005, 37–38.) Kustannusperusteisessa hinnoittelussa tuote voidaan hinnoitella esimerkiksi katetuottohinnoittelulla, jossa tuotantokustannuksiin lisätään haluttu katetuotto prosentti. Katetuotto prosenttiin tulee kattaa yrityksen kiinteät kustannukset ja tavoiteltu voitto. (Alhola & Lauslahti 2005, 40.) Kustannusperusteisessa hinnoittelussa huomioidaan pelkästään tuotteesta aiheutuneet kustannukset. Kustannusperusteinen hinnoittelu onkin passiivista eikä siinä oteta lainkaan huomioon tuotantoprosessien tehokkuutta eikä markkinaolosuhteita. Tästä syystä hinnoitteluun on kehitetty myös muita menetelmiä. (Alhola & Lauslahti 2005, 37.)

Markkinalähtöisessä hinnoittelussa yrityksen hinnat määräytyvät kilpailevien tuotteiden tai palveluiden hintojen mukaisesti (Jormakka ym. 2015, 216). Markkinalähtöinen hinnoittelu onkin keino hinnoitella tuotteita silloin, kun yrityksen tuote on samankaltainen kuin muut markkinoilla olevat tuotteet. Tällöin kilpailijoita korkeampi hinta voi laskea kysynnän määrää. (Alhola & Lauslahti 2005, 42.) Markkinaperusteisessa hinnoittelussa myyntihinta on tekijä, johon yritys ei pysty itse vaikuttamaan (Jormakka ym. 2015, 217).

Jos markkinoilla on voimakas kilpailu eri toimijoiden välillä, yritys voi käyttää hinnoittelussaan myös tavoitelähtöistä hinnoittelua, jossa hinta perustuu tavoitekus-

tannuslaskentaan. Tavoitekustannuslaskennassa yritys sopeuttaa tuotantokustannukset markkinahintaan niin, että yritykselle jää myös voittoa. Tällöin yritys pyrkii siihen, että toiminta on mahdollisimman tehokasta ja tuotteen tai palvelun yksikkökustannukset ovat mahdollisimman matalat. Näillä keinoilla yritys voi saavuttaa etulyöntiaseman kilpailijoihinsa nähden, kun taas pelkästään markkinalähtöistä hinnoittelua käyttäessä yritys on täysin muiden toimijoiden hinnoittelun armoilla. (Alhola & Lauslahti 2005, 43–44.)

Kovassa kilpailutilanteessa voidaan myös pyrkiä tuotteen tai palvelun erilaistamiseen. Tällöin kysyntää ei määrää pelkkä hinta, vaan tuotteen tai palvelun asiakkaalleen luoma arvo ja hinnoittelussa voidaan käyttää arvoperusteista hinnoittelua. Arvoa asiakkaalle luo tuotteen tai palvelun käyttöarvon lisäksi yrityksen imago tai palveluympäristö sekä ostajan ja myyjän välinen suhde. Tuotteelle luodaan lisäarvoa markkinoinnin avulla, joten markkinoinnin osuus tuotteen kustannuksista on merkittävä. (Alhola & Lauslahti 2005, 44–45.)

4.3.3 Budjetit

Budjetointi on yrityksen lyhyen aikavälin suunnittelua, jonka perustana toimii yrityksen strategia tai pitkän aikavälin suunnitelmat. Budjeteissa tulee ottaa huomioon sekä yrityksessä käytettävissä olevat resurssit että aikataulut. (Jormakka ym. 2015, 172.) Budjettien avulla voidaan asettaa tavoitteita yrityksen toiminnalle miettimällä lukuja etukäteen. Laskelmista voidaan nähdä heti, ovatko tavoitteet ja niille suunnitellut resurssit mitoitettu niin, että toiminnasta voidaan odottaa tulosta. (Syvänperä & Lindfors 2014, 10.) Budjetti laaditaan yleensä vuodeksi kerrallaan myötäillen yrityksen tilikautta. Budjettia voivat hyödyntää yritysjohdon lisäksi myös henkilöstö. Budjetista henkilöstö näkee, mitä heiltä odotetaan ja miten tavoitteisiin hakeudutaan. (Alhola & Lauslahti 2005, 95–96.)

Budjetointiprosesseja on kritisoitu siitä, että ne tuovat vain vähän lisäarvoa, vievät paljon aikaa ja estävät johtajia reagoimasta muutoksiin nopeasti nykyaikaisessa liiketoiminta ympäristössä. Budjeteissa asetettuihin kiinteisiin tavoitteisiin pyrkiminen voi johtaa toimintahäiriöihin tai jopa epäeettiseen käyttäytymiseen.

(Soundview Executive Book Summaries 2003.) Budjetointi voi olla kuitenkin hyödyllinen keino liiketoiminnan suunnittelussa, kunhan muistetaan pitää budjetit joustavina ja muokataan niitä tarpeen tullen.

Budjettien laatiminen lähtee erilaisista osabudjeteista, joihin voidaan kerätä tietoja esimerkiksi myynnistä, ostoista tai liiketoiminnan kuluista. Osabudjettien perusteella kootaan kokoomabudjetit, joita ovat tulosbudjetti ja kassabudjetti. (Syvänperä & Lindfors 2014, 14.) Tulosbudjettiin kootaan tuloslaskelman muotoon yrityksen tuloksen muodostuminen (Alhola & Lauslahti 2005, 117). Tulosbudjetin perusteella voidaan tehdä kassabudjetti, jolla suunnitellaan yrityksen rahaliikennettä (Syvänperä & Lindfors 2014, 19). Osabudjeteista käytetyin on myyntibudjetti, sillä sitä voidaan pitää yritystoimintaa eniten rajoittavana tekijänä. Myynnin määrä vaikuttaa yrityksen markkinointiin, valmistukseen, palvelutuotantoon, logistiikkaan ja hallinnollisiin tukitoimintoihin. Myyntibudjetti onkin erittäin hyödyllinen väline, myös pienemmille yrityksille. (Alhola & Lauslahti 2005, 107.)

Budjetti voidaan toteuttaa kiinteänä, tarkistettavana, rullaavana tai liukuvana. Kiinteä budjetti laaditaan etukäteen koko tilikaudeksi ennen kyseisen tilikauden alkua, kun taas tarkistettavaan budjettiin tehdään tilikauden aikana tarkistuksia. (Syvänperä & Lindfors 2014, 15.) Rullaava budjetti rakentuu tasaisesti vuoden aikana, joko kuukausittain, neljännesvuosittain tai puolivuositteittäin. Tällöin esimerkiksi tammikuun päätyttyä lisätään budjettiin seuraavan vuoden tammikuu. Liukuvassa budjetissa tavoitteet riippuvat toteutuvasta toiminta-asteesta. Kiinteät kustannukset pysyvät budjetissa muuttumattomina, mutta muuttuvat kustannukset vaihtelevat. (Alhola & Lauslahti 2005, 98.)

Budjetoinnissa voidaan lähteä joko nollapohjalta tai se voidaan luoda edellisen vuoden lukujen perusteella (Syvänperä & Lindfors 2014, 16–17). TT Valmennus Oy:n YouTube-kanavalla julkaistulla videolla Timo Toivanen avaa nollapohjabudjetoinnin käsitettä. Toivanen kertoo, että nollapohjabudjetoinnissa historia unohdetaan täysin ja budjetointi aloitetaan ns. tyhjältä pöydältä. Tällöin aiemmat virheet eivät siirry uusille tilikausille. Nollapohjabudjetti on erittäin raskas tehdä, koska pohjalla ei ole mitään historiatietoa, jota budjeteissa yleensä hyödynnetään. Nollapohjabudjetti sopii kuitenkin start up -yrityksille tai isossa muutostilanteessa oleville yrityksille. (Toivanen 2018.)

4.3.4 Investointilaskelmat

Investointilaskelmien avulla voidaan verrata eri investointivaihtoehtojen edullisuutta kannattavuuden tai rahoituksen takaisinmaksuajan avulla. Investointilaskelmien kohteena on yleensä pitkäaikaiset investointiprojektit. Niiden avulla voidaan vertailla investointilaskelmaerien merkitystä, riskejä sekä investointien kannattavuus- tai rahoitusvaikutuksia sellaisissa tilanteissa, kun investointien keskeisiin eriin tulee muutoksia. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 39.) Investoinnin kannattavuus määräytyy siihen kytkeytyvien menojen ja tulojen rahavirroista. Koska investoinnit sitovat usein paljon pääomaa ja niihin liittyvät päätökset ovat peruuttamattomia, investointipäätökset ovat vaativia tilanteita liikkeenjohdolle. Tästä syystä investointien ennakointi ja suunnittelu on erityisen tärkeää. (Kinnunen, Leppiniemi, Puttonen & Virtanen 2002, 190–191.)

Investointilaskelmia voidaan käyttää hinnoitteluun, vuosi- ja strategiasuunnitteluun, tuotantovälineiden, ohjelmistojen, laitteiden tai kaluston hankintaan sekä uusien palveluiden ideointiin. Mitä pidemmälle ajalle laskelmia tehdään, sitä enemmän epävarmuustekijöitä niihin liittyy. Investointilaskelmien haasteena on epävarmuuden lisäksi mittausongelma ja eriaikaisten suoritusten vertailu sekä se, että kaikkien investointien tuottoa ei pystytä määrittelemään rahassa. (Alhola & Lauslahti 2005, 52–53.)

Investointilaskelmia käytettäessä on hallittava investointilaskelmien peruskäsitteistö. Perusinvestoinnilla eli investoinnin hankintamenolla tarkoitetaan kertakustannusta, johon luetaan kaikki investoinnin käyttöönotosta aiheutuneet kustannukset. Nettotuotoilla tarkoitetaan vuosien aikana kertyvien tuottojen ja kustannusten erotusta. Investoinnin pitoajalla tarkoitetaan ajanjaksoa, jona investointia käytetään ja sen tuottoja ja kustannuksia tarkastellaan. Ajanjakso voidaan määrittellä investoinnin fyysisen iän mukaan, eli sen ajanjakson perusteella kuinka kauan investointi säilyy käyttökelpoisena tai investoinnin teknisen iän mukaan, eli sen mukaan milloin voidaan odottaa markkinoille ilmestyvän vanhan tuotantovälineen korvaava investointikohde. Tekninen ikä saattaa olla parempi keino määrittellä investoinnin pitoaika varsinkin silloin, kun on kyseessä jokin kone tai laite. Jäännösarvolla tarkoitetaan sitä arvoa, joka arvioidaan investointikohteen arvoksi pitoajan päättyessä. (Alhola & Lauslahti 2005, 53–54.)

Yleisin yrityksissä käytetty investointilaskentamenetelmä on yksinkertainen takaisinmaksuajan menetelmä, joka kertoo ajan, jona investointi maksaa itsensä takaisin. Investointi on kyseisen menetelmän mukaan sitä kannattavampi, mitä lyhyempi takaisinmaksuaika on. Takaisinmaksuajan menetelmä ei huomio rahan aika-arvon muuttumista ollenkaan. Varsinkin suurempien investointien kohdalla tulisi kuitenkin kiinnittää huomiota myös rahan arvon muuttumista ajan myötä. (Kinnunen ym. 2002, 226.)

Investointilaskelmien nykyarvomenetelmällä pyritään selvittämään investointikohteen kannattavuus diskonttaamalla, eli tuomalla tuotot ja kustannukset nykyhetkeen. Diskonttauksella siis selvitetään esimerkiksi jonkun tulevaisuudessa erääntyvän tulon arvo nykyhetkellä ottaen huomioon rahan arvon muutos. (Alhola & Lauslahti 2005, 55–56.) Alhola ja Lauslahti (2005, 56) esittelevät kirjassaan diskonttauksessa käytettävän laskentakaavan:

$$k = \frac{1}{(1+i)^n} \cdot K_n, \quad (1)$$

jossa k on summan nykyarvo, i on laskentakorkokanta, n on aika ja K_n on vuonna n maksettava tai saatava pääoman määrä.

Diskonttausmenetelmää käytettäessä valitaan laskentakorkokanta, jonka mukaan investoinnin kaikki tuotot ja kustannukset diskontataan nykyhetkeen. Valitun laskentakorkokannan avulla yhtälön (1) mukaisesti voidaan laskea investoinnin nykyarvo. Jos saatu arvo on positiivinen, voidaan investointia pitää kannattavana. Investointiin käytettävä pääoma on yritykselle aina maksullista, sillä vieraassa pääomassa on korko ja omaa pääomaa käytettäessä sijoittajat odottavat sijoituksilleen tuottoa. Investointilaskelmassa voidaan käyttää laskentakorkokantana pääomasta maksettavaa kustannusta. Tuoton kannalta investointia harkittaessa lähtökohta on, että investoinnin tuoton tulisi olla ainakin saman suuruinen kuin aiemmista investoinneista saatu tuotto. Usein laskentakorkokannaksi valitaankin juuri aiempien investointien keskimääräinen tuotto. (Alhola & Lauslahti 2005, 57–59.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuskohde

Kaikista Suomen yrityksistä pieniä yrityksiä on 98,8 prosenttia, eli voidaan todeta, että suurin osa suomalaisista yrityksistä on pieniä yrityksiä (Tilastokeskus 2020). Tilastokeskuksen (2006) määritelmän mukaan pieniä yrityksiä ovat sellaiset yritykset, joiden palveluksessa on vähemmän kuin 50 työntekijää ja joiden vuosiliikvaihto tai taseen loppusumma on enintään 10 miljoonaa euroa. Pienen yrityksen tulee olla myös riippumaton, eli sen pääomasta tai äänivaltaisista osakkeista enintään 25 prosenttia voi olla sellaisen yrityksen tai yritysten omistuksessa, joihin ei voida soveltaa pienen yrityksen määritelmää (Tilastokeskus 2006).

Opinnäytetyön perusjoukko on kaikki suomalaiset pienet yritykset. Perusjoukolla tarkoitetaan sitä joukkoa, johon tutkimus kohdistuu (Heikkilä 2014, 15). Koko perusjoukkoa ei ole kuitenkaan pystytty tutkimuksessa tutkimaan rajallisten resurssien vuoksi, joten tutkimukseen otettiin mukaan otos perusjoukosta. Markkinomalla tutkimusta eri kanavissa, pyrittiin saamaan mahdollisimman monipuolinen otos. Alun perin tutkimuksessa oli tarkoitus tutkia pieniä ja keskisuuria yrityksiä, mutta koska tutkimukseen ei osallistunut yhtään keskisuurta yritystä, päätettiin tutkimus kohdistaa vain pieniin yrityksiin.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 59 pientä yritystä. Taulukossa 5 on esitelty tutkimuksessa mukana olleet yritykset henkilöstömäärittäin. Suurin osa otoksen yrityksistä työllisti vain yrittäjän itse, mutta pientä vaihtelua henkilöstömäärissä kuitenkin esiintyi. Suurin mukana ollut yritys työllisti 40 henkilöä. Yrityksissä liikevaihto vaihteli alle 100 000 eurosta välille 2-10 miljoonaa euroa. 78 % yrityksistä kertoi liikevaihdon olleen edellisellä päättyneellä tilikaudella alle 100 000 euroa.

TAULUKKO 5. Henkilöstön lukumäärä tutkimuksen yrityksissä

Henkilöstön lukumäärä	Yrityksiä	Prosentti
1	40	67,8
2	4	6,8
3	9	15,3
4	2	3,4
5	1	1,7
9	1	1,7
10	1	1,7
40	1	1,7
Yhteensä	59	100,0

5.2 Tutkimuksen kulku

Opinnäytetyö on empiirinen tutkimus. Tutkimuksessa käytettiin kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusmenetelmää. Heikkilän (2014, 15) mukaan kvantitatiivisen menetelmän tunnusmerkkejä ovat suuri otos, standardoitu tutkimuslomake ja asioiden kuvaaminen numeeristen suureiden avulla. Kvantitatiivisella tutkimuksella saadaan kartoitettua olemassa oleva tilanne hyvin, mutta ilmiön syistä ei saada yhtä tarkkaa tietoa kuin kvalitatiivisella eli laadullisella tutkimuksella (Heikkilä 2014, 15).

Tutkimuksen aineiston keräämiseen käytettiin strukturoituja puhelinhaastatteluja. Koska talouskäsitteet saattavat olla hankalia monelle, puhelinhaastatteluiden avulla pystyttiin täsmentämään ja selittämään kysymykset tarkemmin vastaajille. Kysely toteutettiin tammikuussa 2020. Haastattelijat täyttivät kysymyslomakkeet internetissä, joka helpotti tiedonkeruuta ja aineiston analysointia. Tutkimusaineisto analysoitiin käyttäen SPSS-tilastointiohjelmia ja kuviot sekä taulukot tuotettiin Microsoft Excelissä. Kyselylomakkeen laati toimeksiantajan edustaja, joka on taloushallinnon ammattilainen. Kyselylomakkeelle valittiin yhteensä 16 talouden tunnuslukua ja laskelmaa, joiden käyttöä ja tärkeyttä yrityksissä kartoitettiin. Mukaan valitut tunnusluvut ja laskelmat ovat yrityksissä yleisesti käytössä olevia talouden mittareita.

Koska kyselylomake oli käytössä toimeksiantajan omassa tutkimushankkeessa, kartoitettiin lomakkeella myös paljon sellaisia asioita, joita tähän opinnäytetyöhön ei hyödynnetty. Tällaisia asioita olivat tarkat tiedot yrityksistä sekä niiden perustajista, omistajista, toiminnasta ja tavoitteista. Kysymyslomakkeella kartoitettiin myös sitä, onko yritys saanut talousneuvontaa ulkopuolisilta ja jos on, niin millaista neuvontaa, kuinka usein ja ovatko yrittäjät olleet tyytyväisiä kyseiseen neuvontaan. Kyselyllä kartoitettiin myös vastaajan tietoja eli esimerkiksi sitä, kuinka monta vuotta vastaaja on ollut työelämässä ja toiminut yrityksen johdossa sekä millainen koulutustausta häneltä löytyy.

Opinnäytetyössä hyödynnettiin tutkimusaineistosta vain sitä osaa, jossa kartoitettiin yritysten taloustietojen käyttöä ja tärkeyttä. Kyseisessä osiossa yrityksiltä kysyttiin ensin käyttävätkö he jotakin tunnuslukua tai laskelmaa, jonka jälkeen kartoitettiin kyseisen tunnusluvun tai laskelman tärkeyttä yrityksessä. Tärkeyttä kartoitettiin käyttämällä väittämämuotoista kysymystä: ”Pidän menetelmää tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta”. Vastaamisessa oli apuna asteikko yhdestä viiteen, jossa yksi tarkoitti ”täysin eri mieltä”, kaksi tarkoitti ”jossain määrin eri mieltä”, kolme tarkoitti ”ei samaa eikä eri mieltä”, neljä tarkoitti ”jossain määrin samaa mieltä” ja viisi tarkoitti ”täysin samaa mieltä”. Liitteestä 1 löytyy kysymyslomake siltä osin, kuin sitä on hyödynnetty tähän opinnäytetyöhön.

5.3 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida erilaisin keinoin, joista käytetyimpiä ovat reliabiliteetti ja validiteetti. Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaus tulosten toistettavuutta eli sitä, onko tutkimuksen tulokset sattumanvaraisia. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.) Otoksoon ollessa kovin pieni, tulokset voivat olla sattumanvaraisia (Heikkilä 2014, 28). Tämän opinnäytetyön tuloksia ja johtopäätöksiä voidaan pitää pienen otokseen takia suuntaa antavina. Otoksen tulisi myös edustaa tasaisesti koko perusjoukkoa (Heikkilä 2014, 28). Tässä tapauksessa otokseen olisi pitänyt saada mukaan yrityksiä tasaisesti eri kokoluokista sekä eri toimialoilta. Mukaan saadut yritykset ovat kuitenkin pääosin erittäin pieniä 1-3 henkilön yrityksiä, joten otos edustaa vain kaikista pienimpiä yri-

tyksiä. Tutkimusta markkinoitiin erilaisissa yrittäjäkanavissa, jotta mukaan voitaisiin saada mahdollisimman laaja ja monipuolinen otos edustamaan perusjoukkoa. Mukaan ei kuitenkaan saatu jokaiselta toimialalta yrityksiä. Tutkimukseen osallistuneet yritykset olivat pääosin palveluyrityksiä, joten tutkimuksen tuloksia ei voida pitää tuoteyritysten kannalta luotettavina.

Tutkimuksen validius tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä. Validius kertoo mittaako tutkimus juuri sitä, mitä tutkimuksen oli tarkoituskin mitata. Tutkimuslomakkeen kysymysten pitää mitata juuri oikeita asioita yksiselitteisesti, ettei käy niin, että vastaajat ovat ymmärtäneet kysymykset eri tavalla kuin tutkija on ajatellut. (Hirsijärvi ym. 2009, 231.; Heikkilä 2014, 27.) Koska talouskäsitteistö voi olla hankalaa ymmärtää, kerättiin aineisto validiteetin varmistamiseksi puhelimitse. Kysymyksiä esittäessä vastaajille on selitetty tarkemmin, mitä kysymyksellä tarkoitetaan ja annettu tarvittaessa myös esimerkkejä. Tutkimustuloksen validiuteen on kiinnitetty huomiota tutkimuskysymyksissä, jotta ne mittaisivat juuri sitä, mitä niiden on tarkoituskin mitata. Tutkimuksen tuloksia voidaan täten pitää valideina.

Jotta opinnäytetyötä voitaisiin pitää eettisesti hyväksyttynä, on sen noudatettava Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (n.d.) määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkimuksessa on noudatettava rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Muiden tutkijoiden työtä on kunnioitettava ja heidän julkaisuihinsa on viitattava asianmukaisesti. Tutkimuksen suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin on noudatettava tieteellisen tiedon vaatimuksia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d.) Opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä erittäin tarkasti. Tutkimusta tehdessä on toimittu huolellisesti. Muiden teksteihin on viitattu selkeästi ja niistä otettu tieto on pyritty esittämään työssä niin, ettei alkuperäinen idea vääristyisi.

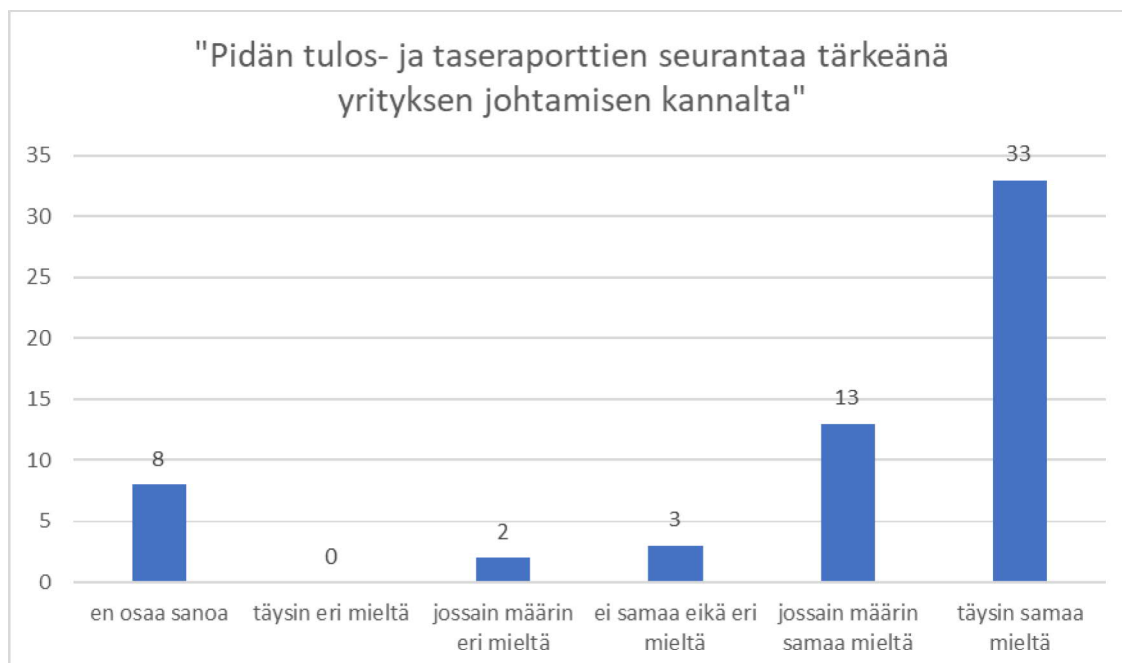
6 TUTKIMUSTULOSTEN ANALYYSI

6.1 Tilinpäätöstiedot

Yrityksen toiminnasta voidaan saada paljon tietoa pelkästään tilinpäätöstä lukemalla. Tilinpäätös kertoo lukijalleen tilinpäätöksen laatijan tavoitteista ja menettelytavoista. (Leppiniemi & Kykkänen 2019, 159.) Tuloslaskelmasta nähdään yrityksen toiminnan tuloksellisuus vähennyslaskun muodossa ja taseesta yrityksen vakavaraisuus sekä maksuvalmius (Kirjanpidon ABC, n.d.; Yritystutkimus ry 2017, 12). Tutkimukseen valittiin tutkittavaksi joukko sellaisia taloustietoja, jotka on mahdollista saada suoraan tilinpäätöksestä niin, ettei niiden saamiseksi vaadita erillisiä laskelmia. Tiedot ovat yrityksissä yleisesti käytössä olevia tunnuslukuja ja erilaisia kirjanpidosta saatuja raportteja, joita jokainen yrittäjä voi halutessaan hyödyntää. Tutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan, hyödynnetäänkö näitä tietoja yrityksissä ja kuinka tärkeinä yrittäjät niitä pitävät.

Aiempaan tutkimustietoon perehtymällä voi nähdä, että pienissä yrityksissä käytetään taloustietoja hyödyksi monipuolisesti (Tuovinen 2016, 2). Juuri tilinpäätöstietoja hyödynnetään yrityksissä paljon ja niitä pidetään merkityksellisinä yritystoiminnan kannalta (Övermark 2017, 3; Ylisiurunen 2019, 7). Taloushallinnon ulkoistaminen on kuitenkin yleinen käytäntö pienissä yrityksissä, sillä yritykset haluavat keskittyä omaan ydinosansaamiseen (Könkkölä 2019, 2). Vaikka tilinpäätöksen laatiminen on lakisääteinen velvollisuus, eivät kaikki yrittäjät hyödynnä siitä saatavia tietoja yritystoiminnassaan. Varsinkin jos taloushallinto on ulkoistettu, eivät yrittäjät välttämättä kiinnitä huomiota talouden tunnuslukuihin.

Ensimmäisellä kysymyksellä kartoitettiin sitä, seurataanko yrityksissä tulos- ja taseraportteja. Yhteensä 45 yritystä, eli 76 % tutkimukseen osallistuneista yrityksistä, ilmoitti tarkastelevansa kirjanpidon tulos- ja taseraportteja. Yli puolet vastaajista piti tulos- ja taseraporttien seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta ja moni piti seurantaan jokseenkin tärkeänä. Huomioitava asia on myös se, että kukaan ei ollut täysin eri mieltä tulos- ja taseraporttien seurannan tärkeydestä. Kuviossa 2 on esitelty tulos- ja taseraporttien tarkastelun tärkeys yrityksissä.

KUVIO 2. Tulos- ja taseraporttien tarkastelun tärkeys tutkimuksen yrityksissä

Seuraavaksi kysyttiin, vertaavatko yrittäjät toteutunutta tuloslaskelmaa edellisvuoden tuloslaskelmaan. Yrityksistä jopa 50 kertoi vertaavansa tulosbudjettia edellisvuoteen ja vain seitsemässä yrityksessä sitä ei tehty lainkaan (taulukko 6). Tuloslaskelman vertaamista edellisvuoteen voidaan pitää yrityksissä yleisesti käytössä olevana menetelmänä.

TAULUKKO 6. Tuloslaskelman vertailu edellisvuoden tuloslaskelmaan

Vastaus	Lkm	Prosentti
En tiedä/ei vastausta	2	3,4
Ei käytetä	7	11,9
Käytetään	50	84,7
Yhteensä	59	100

Tuloslaskelman vertaamista edellisvuoteen pidettiin yrityksissä lähes yhtä tärkeänä kuin tulos- ja taseraporttien tarkastelua. 28 yritystä piti tuloslaskelman vertaamista edellisvuoteen tärkeänä ja 17 yritystä jokseenkin tärkeänä. Joukossa oli mukana myös muutama yritys, joissa kyseistä menetelmää ei pidetty niin tärkeänä. Yksi yritys oli täysin eri mieltä tuloslaskelman vertaamisen tärkeydestä ja kaksi oli jossain määrin eri mieltä.

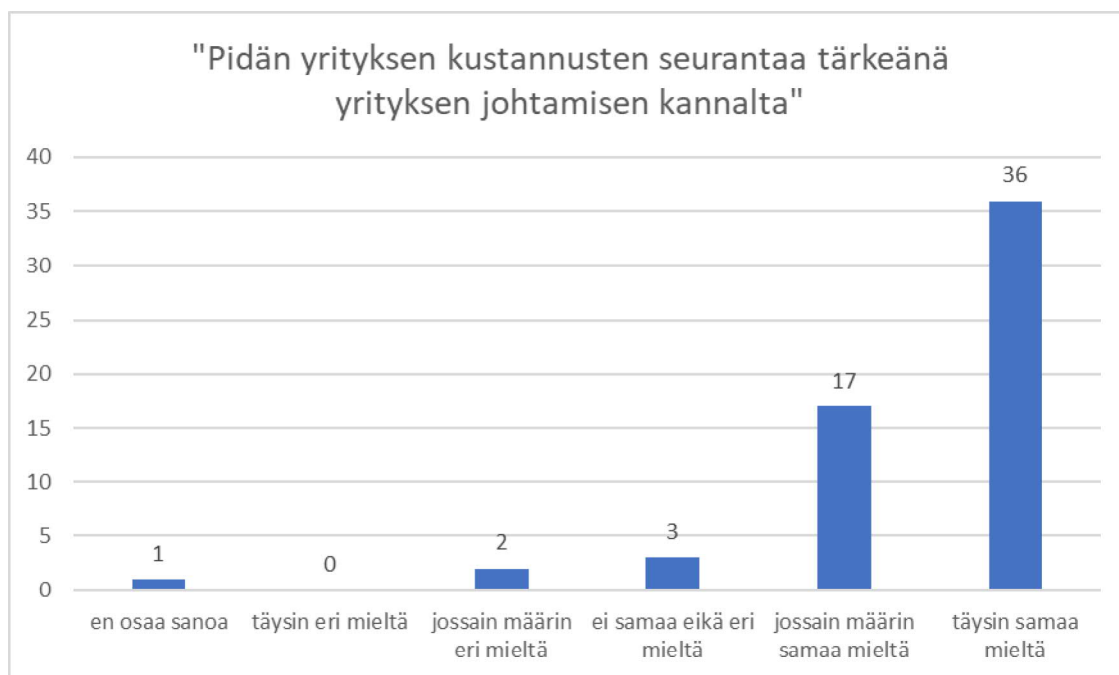
Taseesta ilmenee yrityksen myyntisaatavat. Myyntisaatavat on tärkeä tunnusluku, jonka avulla pystytään seuraamaan, maksavatko asiakkaat laskunsa ajallaan. Myös myyntisaamisten seuranta kartoitettiin tutkimuksessa. Tutkimuksen yrityksistä 56 eli 86 % seurasi myyntisaatavia. Myyntisaatavien seuranta pidettiin myös tärkeänä yrityksissä. 50 yritystä piti myyntisaatavien seuranta joko tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä, mutta neljä yritystä oli täysin tai jossain määrin eri mieltä seurannan tärkeydestä.

Tutkimuksessa kartoitettiin myös toista taseesta ilmenevää tunnuslukua eli varaston arvoa tai kiertonopeutta. Koska tutkimuksessa mukana olleista yrityksistä suurin osa oli pieniä palveluyrityksiä, ei kovinkaan monessa varaston arvon seuraaminen ollut edes mahdollista. Tutkimuksen 59 yrityksestä vain 12 kertoi seuraavansa varaston arvoa. Seitsemän yritystä kertoi, ettei varaston arvoa seurata ja loput 40 yritystä jättivät vastaamatta, koska varaston arvon seuranta ei ollut heidän yrityksensä kohdalla millään tavalla tarpeellista. Niistäkin seitsemästä yrityksestä, jotka kertoivat, ettei yrityksessä seurata varaston arvoa ollenkaan, osa kertoi varastonsa olevan niin pieni, ettei sitä tarvitse sen enempää seuralla. Kysessä saattoi siis olla esimerkiksi palveluyritys, jolla oli lisänä tarjolla jokin yksittäinen tuote, jota myytiin vain harvoin. Tämän kysymyksen vastausta ei siten voida luotettavasti soveltaa tuoteyrityksiin, jossa varaston arvo on suuri. Varaston arvon seurannan tärkeyttä ei myöskään voida luotettavasti arvioida, sillä jopa 41 yritystä jätti vastaamatta. 13 yritystä piti varaston arvon seuranta tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä.

Tutkimuksessa kartoitettiin seuraavaksi yritystoiminnan kustannusten seuranta. Kustannuksia seurattiin lähes kaikissa yrityksissä. Vain muutama yritys kertoi, ettei kustannuksia seurata lainkaan (taulukko 7). Kuviota 3 tarkastelemalla voidaan todeta, että kustannusten seuranta pidettiin myös erityisen tärkeänä yrityksissä. Yhteensä 53 yritystä piti kustannusten seuranta tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä eikä kukaan yrityksistä ollut täysin eri mieltä kustannusten seurannan tärkeydestä.

TAULUKKO 7. Yrityksen kustannusten seuranta

Vastaus	Lkm	Prosentti
Ei käytetä	3	5,1
Käytetään	56	94,9
Yhteensä	59	100

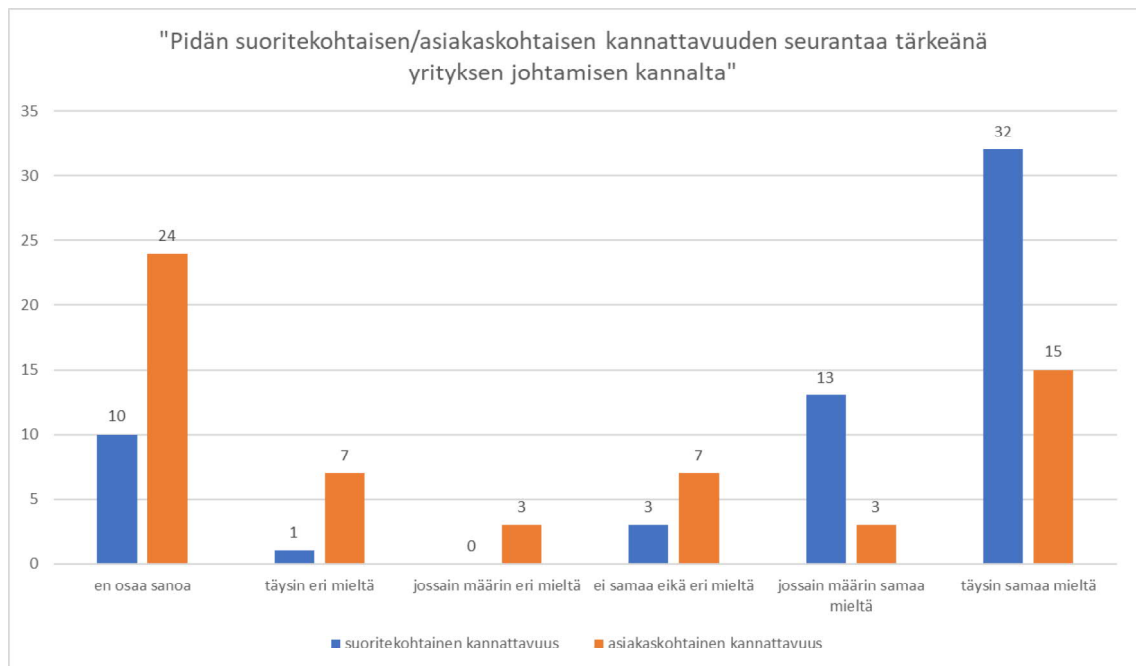
KUVIO 3. Kustannusten seurannan tärkeys tutkimuksen yrityksissä

Tutkimuksessa selvitettiin myös työvoimakustannusten seurantaan yrityksissä. Niitä tarkasteli vain 20 yritystä. Tämän selittää se, että mukana olleista yrityksistä iso osa työllisti vain yrittäjän itsensä eikä tällöin työvoimakustannusten seurannalle ole välttämättä tarvetta. Työvoimakustannusten seurantaan piti tärkeänä vain 18 yritystä. Kuitenkin moni yritys, joka seurasi työvoimakustannuksia, piti niiden seuraamista joko tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että työvoimakustannusten seurantaan pidetään yleisesti ottaen tärkeänä sellaisissa yrityksissä, joissa siihen on tarvetta. Tämän kysymyksen kohdalla vastausta ei kuitenkaan voida pitää yhtä luotettavana kuin muiden, koska niin moni jätti vastaamatta.

6.2 Kustannuslaskenta

Suoritekohtaisen kustannuslaskennan käyttöä kartoitettiin tutkimuksen yrityksissä kysymällä, seurataanko yrityksissä myytävien tuotteiden tai palveluiden kannattavuutta. Vastajista yhteensä 40 yritystä, eli 68 % kaikista mukana olleista yrityksistä kertoi seuraavansa tuote- tai palvelukohtaista kannattavuutta. 18 yritystä ilmoitti, ettei seuraa kyseistä lukua lainkaan. 32 yritystä, eli hieman yli puolet tutkimuksen yrityksistä, piti tuote- tai palvelukohtaisen kannattavuuden seurantaan tärkeänä ja 13 yritystä jokseenkin tärkeänä (kuviot 4). Kokonaisuutena voidaan todeta, että pienissä yrityksissä suoritekohtaista kannattavuutta seurataan usein ja sitä pidetään tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

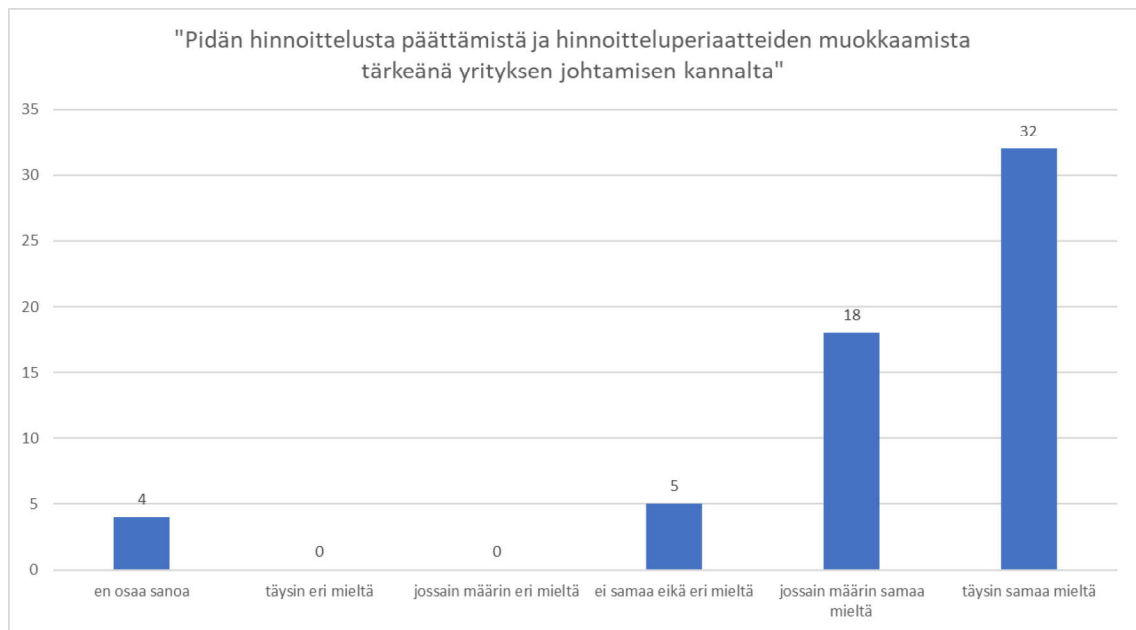
Suoritekohtainen kannattavuuden seuranta oli selkeästi tutkimuksen yrityksissä käytetympi kuin asiakaskohtainen kannattavuuden seuranta. Asiakaskohtaista kannattavuutta seurattiin vain 13 yrityksessä ja jopa 44 yritystä ilmoitti, ettei seuraa kyseistä lukua lainkaan. Asiakaskohtaista kannattavuutta seurasi siis vain 22 % tutkimuksen yrityksistä, kun taas suoritekohtaisen kannattavuuden seurannassa vastaava luku oli 68 %. Suoritekohtaista kannattavuuden seurantaan pidettiin yrityksissä myös tärkeämpänä kuin asiakaskohtaista kannattavuuden seurantaan. Asiakaskohtaisen kannattavuuden seurantaan piti tärkeänä vain 15 yritystä, eli noin neljäsosa tutkimuksen yrityksistä. Moni jätti vastaamatta siitä syystä, ettei yrityksessä käytetä kyseistä laskelmaa. Kuviosta 4 näkyy suoritekohtaisen kannattavuuden ja asiakaskohtaisen kannattavuuden tärkeys yrityksissä.

KUVIO 4. Suoritekohtaisen ja asiakaskohtaisen kannattavuuden seurannan tärkeys tutkimuksen yrityksissä

6.3 Hinnoittelulaskelmat

Yritysten hinnoittelulaskelmien käyttöä kartoitettiin tutkimuksessa kahdella kysymyksellä. Ensimmäinen kysymys koski hinnoitteluperiaatteiden valintaa ja muokkaamista ja toisella kysymyksellä pyrittiin selvittämään, tarkastellaanko yrityksissä hinnoittelun oikeellisuutta. 90 % yrityksistä, eli yhteensä 53 yritystä kertoi valitsevansa tai muokkaavansa hinnoitteluperiaatteitaan säännöllisesti. Vain kolme yritystä kertoi, ettei kyseisiä hinnoittelulaskelmia käytetä yrityksessä lainkaan. Tällaisten yritysten omistajat kertoivat muun muassa, että heidän hinnoittelunsa perustuu lakisääteisiin hintoihin, jotka määrätään yrityksestä riippumattomasti. Tästä syystä yrityksessä ei käytetä hinnoittelulaskelmia. Hinnoitteluperiaatteiden valitsemista ja muokkaamista pidettiin yrityksissä hyvin tärkeänä, eikä kukaan yritys ollut eri mieltä tai edes jokseenkin eri mieltä hinnoitteluperiaatteiden valinnan tai muokkaamisen tärkeydestä (kuvio 5).

KUVIO 5. Hinnoittelusta päättämisen ja hinnoitteluperiaatteiden muokkaamisen tärkeys tutkimuksen yrityksissä

Katetuottolaskentaan perustuvan hinnoittelun osalta kartoitettiin sitä, tarkastellaanko yrityksessä hinnoittelun oikeellisuutta. Kysymyksellä haettiin vastausta siihen, tarkastellaanko yrityksissä myyntihintoja siltä kannalta, paljonko yritykselle jää katetta, kun myyntihinnasta vähennetään kustannukset ja mahdolliset alennukset. Hinnoittelun oikeellisuutta tarkasteli 46 yritystä ja 12 yritystä kertoi, ettei tarkastele hinnoittelun oikeellisuutta lainkaan. Jopa 47 yritystä, eli 80 % yrityksistä oli sitä mieltä, että hinnoittelun oikeellisuuden tarkastelu on tärkeää tai joksenteenkin tärkeää. Vastaavasti vain yksi yritys oli sitä mieltä, ettei tarkastelu ole ollenkaan tärkeää.

6.4 Budjetit

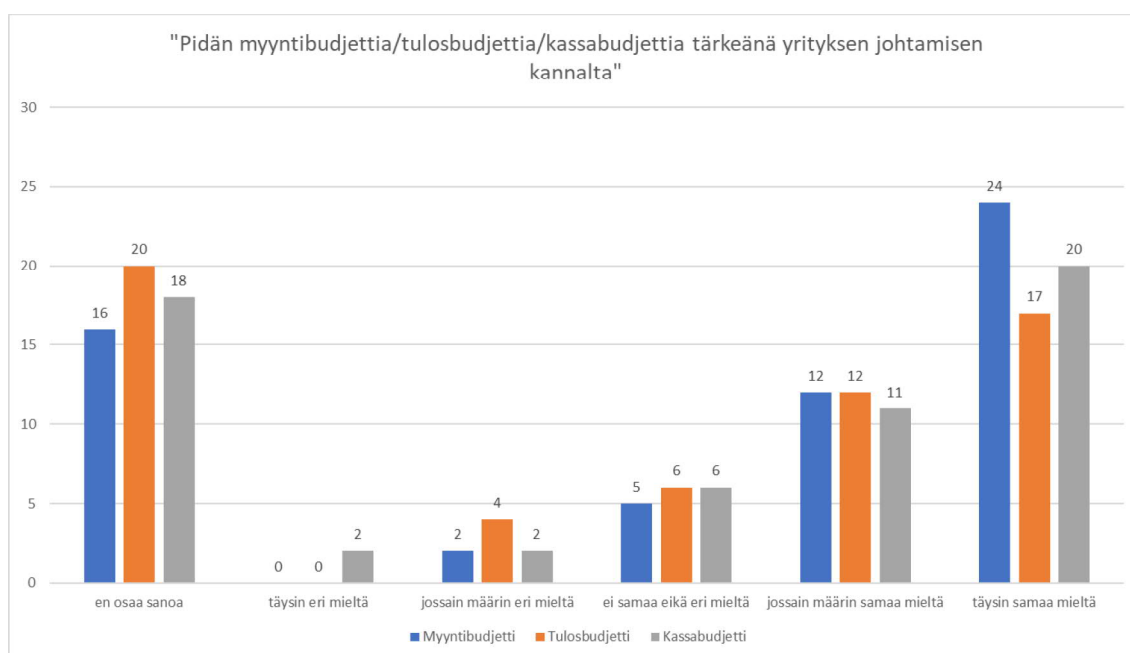
Budjettien osalta tutkimuksessa kartoitettiin kolmen eri budjetin käyttöä yrityksissä. Mukaan valittiin yrityksen pääbudjetit eli tulosbudjetti ja kassabudjetti sekä osabudjeteista käytetyin eli myyntibudjetti. Taulukosta 8 voidaan nähdä, että käytetyin budjetti oli myyntibudjetti, jota käyttivät lähes puolet tutkimuksen yrityksistä. Erilaisten budjettien käyttö oli kuitenkin melko tasaista yrityksissä, mikä kertoo siitä, että jos yrityksessä käytetään yhtä budjettia, siellä käytetään luultavammin jotain muitakin budjettia. Mukana oli myös monta yritystä, joissa budjetteja ei

käytetty lainkaan. Niin kuin aiemmin opinnäytetyössä on mainittu, budjettien laatiminen vie paljon aikaa ja resursseja, jonka takia monet pienet yritykset saattavat jättää budjetit laatimatta. Pienessä yhden hengen yrityksessä budjettien laatiminen ei olekaan välttämättä edes tarpeellista. Usein yrittäjällä itsellään on tieto esimerkiksi siitä, kuinka paljon myyntiä tarvitaan tietynä aikana, jotta saadaan tietty määrä liikevoittoa, eikä kyseistä tietoa tarvitse kukaan muu kuin yrittäjä itse.

TAULUKKO 8. Erialaisten budjettien käyttö

	Myyntibudjetti	Tulosbudjetti	Kassabudjetti
En tiedä/ei vastausta	1	1	0
Ei käytetä lainkaan	30	34	36
Käytetään	28	24	23

Eri budjettien tärkeys jakoi hieman mielipiteitä yrityksissä, mutta kuviota 6 katsomalla voidaan todeta budjettien olevan yrityksissä aika tasaisen tärkeitä. Myyntibudjettia pidettiin yrityksissä tärkeimpänä budjettina, mutta mitään selkeää eroa muihin ei kuitenkaan ollut. Myyntibudjettia piti tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä 36 yritystä, tulosbudjettia 29 yritystä ja kassabudjettia 31 yritystä. Moni yritys vastasi kysymykseen ”en tiedä/ei vastausta” siitä syystä, että yrityksessä ei ole budjetteja laadittu lainkaan eikä yrittäjä osannut vastata budjetin teon tärkeyteen.

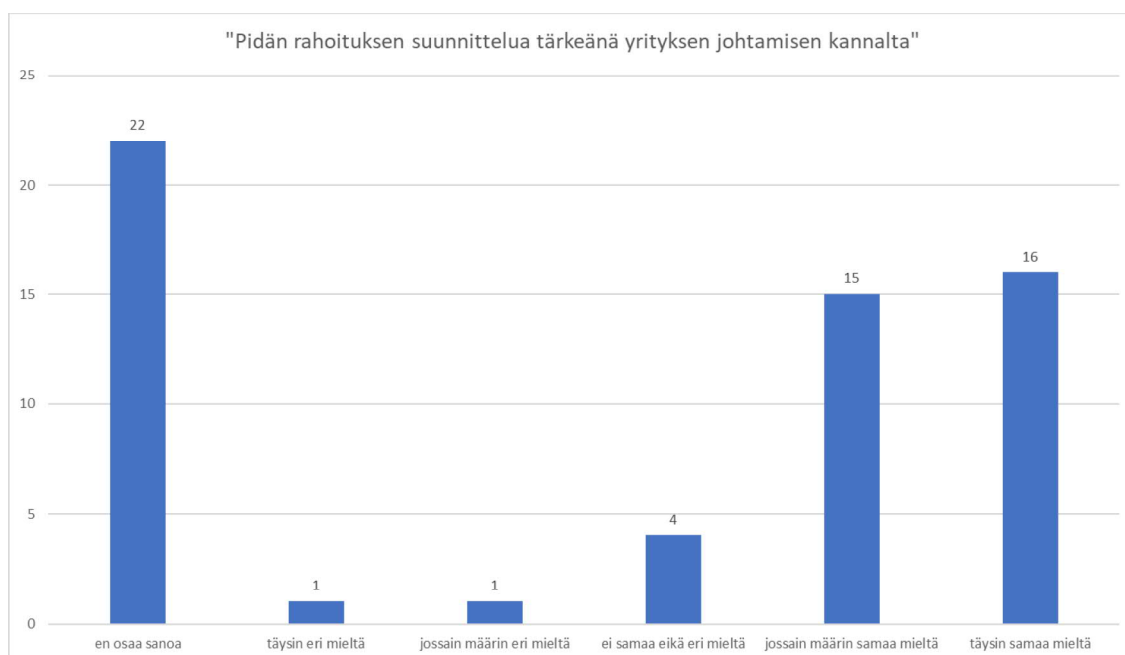

KUVIO 6. Myynti-, tulos- ja kassabudjettien tärkeys tutkimuksen yrityksissä

6.5 Investointilaskelmat

Tutkimuksen yrityksiltä kysyttiin, tehdäänkö niissä investointilaskelmia. Monet yrityksistä kertoivat, ettei investointilaskelmia käytetä ollenkaan, sillä kyseessä on pieni palveluyritys, jossa suurille investoinneille ei ole ollut tarvetta. Vain 19 yritystä kertoi käyttävänsä investointilaskelmia yrityksessään, kun taas yli puolet eli 34 yritystä kertoi, ettei laskelmia käytetä ollenkaan. Investointilaskelmat eivät osoittautuneet yrityksissä kovinkaan tärkeiksi, sillä vain 15 yritystä piti laskelmia tärkeänä ja 10 yritystä jossain määrin tärkeänä. Jopa 24 yritystä vastasi tärkeyskohtaan ”en osaa sanoa”, koska laskelmia ei yrityksessä käytetä. Neljän yrityksen mielestä investointilaskelmat eivät ole yrityksen toiminnan kannalta tärkeitä laskelmia.

Investointeihin vaikuttaa suuresti rahoituksen saatavuus ja sen kustannukset. Yritys voi käyttää investointeihinsa omaa pääomaa eli tulorahoitusta ja osakeannin kautta hankittua pääomaa tai vierasta pääomaa eli lainarahaa. (Kinnunen ym. 2002, 227–228.) Tästä syystä yrityksiltä kartoitettiin tutkimuksessa myös rahoituksen suunnittelua. Yrityksistä 28 kertoi suunnittelevansa rahoitusta ja 25 kertoi, ettei rahoitusta suunnitella yrityksessä lainkaan. Rahoituksen suunnittelun tärkeyden osalta vastaajat olivat aika yksimielisiä. 31 yritystä piti rahoituksen suunnittelua tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä ja vain kaksi yritystä oli täysin tai jossain määrin eri mieltä (kuviot 7). Koska mukana oli paljon yrityksiä, joissa rahoituksen suunnittelua ei käytetty, vastasi moni ”en tiedä/ei vastausta”.

KUVIO 7. Rahoituksen suunnittelun tärkeys tutkimuksen yrityksissä

6.6 Yhteenveto

Tutkimuksessa haluttiin ensin kartoittaa, mitä tietoja taloudesta yritykset keräävät. Tutkittavaksi valittiin 16 erilaista talouden tunnuslukua ja laskelmaa. Taulukosta 9 voidaan nähdä laskelmat siinä järjestyksessä, että ensimmäisenä tulee käytetyin ja viimeisenä vähiten käytetty tunnusluku tai laskelma. Hinnoittelulaskelmia lukuun ottamatta, käytetyimmät tunnusluvut olivat yritysten tilinpäätöstiedoista saatavia tunnuslukuja.

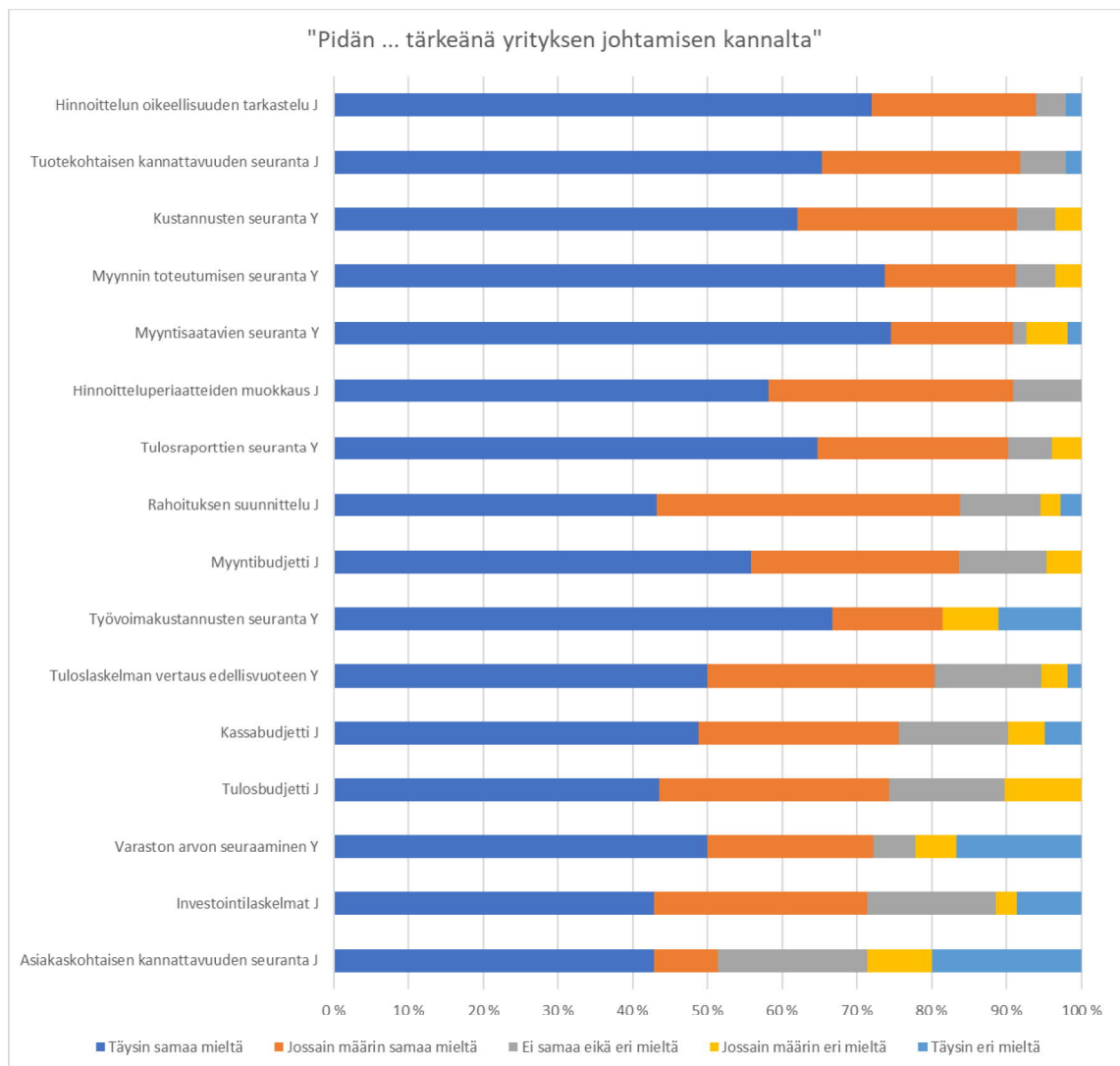
Yrityksissä kaikista käytetyimpiä tunnuslukuja olivat yrityksen kustannusten ja myynnin toteutumisen seuranta. Myös muita yleisen laskentatoimen lukuja eli myyntisaatavia, tuloslaskelman vertaamista edellisvuoteen sekä tulos- ja taseraporttien seuranta käytettiin paljon yrityksissä. Johdon laskentatoimen laskelmista eniten käytettyjä olivat hinnoitteluperiaatteiden valinta ja muokkaus sekä hinnoittelun oikeellisuuden tarkistelu. Tuotekohtaista kannattavuutta laskettiin hinnoittelulaskelmien jälkeen seuraavaksi eniten. Rahoitusta suunniteltiin ja erilaisia budjetteja laadittiin alle puolessa yrityksistä ja investointilaskelmiakin käytettiin melko harvaksen. Asiakaskohtaista kannattavuuden seuranta käytettiin kaikista vähiten.

Koska mukana olevat yritykset olivat pääosin pieniä palveluyrityksiä, ei työvoimakustannusten ja varaston arvon seuranta voida suoraa verrata muihin. Esimerkiksi varaston arvon seuranta koskevaan kysymykseen vastasi vain 19 yritystä. Niistä 19 yrityksestä, jotka vastasivat kysymykseen, 12 kertoi seuraavansa varaston arvoa. Tämä tarkoittaa sitä, että 63 % niistä yrityksistä, jotka vastasivat kysymykseen, seurasivat varaston arvoa. Varaston arvoa seurasi täten suhteutettuna vastausmääriin enemmän yrityksiä kuin esimerkiksi erilaisia budjet-teja, joita seurasi 39-48 % vastanneista. Tästä syystä taulukkoon 9 on laskettu jokaisen tunnusluvun kohdalle prosentteina, kuinka moni vastanneista seuraa ky-seistä tunnuslukua. Laskusta on siis jätetty pois ne yritykset, jotka ovat vastanneet ”en tiedä/ei vastausta”. Taulukossa on myös mainittu, kuuluuko tunnusluku tai laskelma johdon laskentatoimen (J) vai yleisen laskentatoimen (Y) laskelmiin.

TAULUKKO 9. Eri tunnuslukujen ja laskelmien käyttö tutkimuksen yrityksissä

	Käy- te- tään	Ei käy- tetä	Ei vas- taust a	<u>Vastan- neista</u> ne, joissa tun- nuslukua käytetään	J=Johdon laskenta- toimi, Y=Ylei- nen lasken- tatoimi
Yrityksen kustannusten seuranta	56	3	0	95 %	Y
Myyntin toteutumisen seuranta	54	5	0	92 %	Y
Hinnoitteluperiaatteiden valinta ja muokkaus	53	3	3	95 %	J
Myyntisaatavien seuranta	51	6	2	89 %	Y
Tuloslaskelman vertailu edellisvuoteen	50	7	2	88 %	Y
Hinnoittelun oikeellisuuden tarkistelu	46	12	1	79 %	J
Tulosraporttien seuranta	45	13	1	78 %	Y
Tuotteiden/palveluiden kannattavuus	40	18	1	69 %	J
Rahoituksen suunnittelu	28	25	6	53 %	J
Myyntibudjetti	28	30	1	48 %	J
Tulosbudjetti	24	34	1	41 %	J
Kassabudjetti	23	36	0	39 %	J
Työvoimakustannusten seuranta	20	17	22	54 %	Y
Investointilaskelmat	19	34	6	36 %	J
Asiakkaiden kannattavuus	13	44	2	23 %	J
Varaston arvo	12	7	40	63 %	Y

Tutkimuksen toinen pääkysymys koski kerättyjen taloustietojen tärkeyttä yrityksissä. Tähän tarkasteluun otettiin mukaan vain ne yritykset, jotka olivat vastanneet kysymykseen jotakin muuta kuin ”en osaa sanoa”. Näin saatiin myös yrityksissä vähemmän käytetyt tunnusluvut vertailukelpoisiksi. On kuitenkin hyvä muistaa, että työvoimakustannusten ja varaston arvon seurantaan koskeviin kysymyksiin saatiin paljon vähemmän vastauksia kuin muihin, eikä tuloksia voida pitää niiden kohdalla yhtä luotettavina. Kaikkia mukana olleita tunnuslukuja ja laskelmia piti tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä yli 70 % vastanneista yrityksistä, paitsi asiakaskohtaisen kannattavuuden seuranta, jota piti tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä hieman yli puolet vastanneista yrityksistä. Kuviosta 8 voidaan nähdä luvut ja laskelmat järjestettynä niin, että ensimmäisenä mainitaan laskelma, jota pidettiin yrityksissä tärkeimpänä ja viimeisenä laskelma, jota pidettiin yrityksissä vähiten tärkeänä.

KUVIO 8. Eri lukujen ja laskelmien tärkeys tutkimuksen yrityksissä

Kummat sitten olivat tärkeämpiä: johdon laskentatoimen laskelmat vai yleisen laskentatoimen tunnusluvut? Niin kuin kuviosta 8 voidaan nähdä, ovat laskelmat jakautuneet aika tasaisesti eikä selkeää jakoa näiden kahden välille olekaan mielekästä tehdä. Hinnoittelulaskelmia, tuotekohtaisen kannattavuuden laskentaa sekä kustannusten, myynnin toteutumisen, myyntisaatavien ja tulosraporttien seurantaan pidettiin yrityksissä tärkeimpinä. Näitä lukuja piti tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä yli 90 % vastanneista yrityksistä. Erilaisia suunnittelulaskelmia ei pidetty yhtä tärkeinä kuin edellä mainittuja tunnuslukuja. Niistä rahoituksen suunnittelua ja myyntibudjettia piti tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä noin 84 %, kassabudjettia ja tulosbudjettia noin 75 % ja investointilaskelmia noin 71%. Työvoimakustannusten seuranta ja tuloslaskelman vertaamista edellisvuoteen piti tärkeänä tai jokseenkin tärkeänä hieman yli 80 % vastanneista yrityksistä ja varaston arvon seuranta 72 %.

Kuten aiemmin todettiin, oli suurin osa tutkimuksen yrityksistä pieniä palveluyrityksiä, joissa varaston arvon tai työvoimakustannusten seuraaminen ei ollut välttämätöntä. Jos yrityksellä on vain pieni varasto tai yrityksessä työskentelee esimerkiksi yksi henkilö yrittäjän lisäksi, ei voida olettaa, että tällaisten lukujen seuranta pidettäisiin yrityksessä erityisen tärkeänä. Jos tarkkailusta jätetäänkin nämä kaksi pois, voidaan todeta, että yleisen laskentatoimen tunnusluvut ovat yrityksissä keskimäärin johdon laskentatoimen laskelmia tärkeämpiä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista tietoa pienet yrittäjät keräävät taloudestaan ja kuinka tärkeänä he kyseistä tietoa pitävät. Tarkoituksena oli myös vertailla johdon laskentatoimen laskelmia yleisen laskentatoimen tunnuslukuihin, jotta saataisiin näkemys siitä, kummat ovat pienissä yrityksissä tärkeämpiä. Sekä oma että toimeksiantajan edustajan oletama oli, että johdon laskentatoimen laskelmat olisivat tärkeämpiä.

Opinnäytteen perusteella voidaan sanoa, että oletama kumoutui. Tutkimus osoitti, että pienissä yrityksissä tärkeämpiä ovat yleisen laskentatoimen tunnusluvut. Tutkimuksen tulos olikin positiivinen yllätys. Kirjanpito ja yleensä myös tilinpäätöksen laadinta on kuitenkin yrittäjille pakollista, joten olisi kurjaa, jos yrittäjät eivät pitäisi kirjanpidosta saatavia tietoja tärkeinä yritystoimintansa kannalta. Voidaankin todeta, että pieniltä yrityksiltä vaaditaan lainsäädännön puitteissa sellaisia tietoja, joita ne pitävät itsekin yritystoimintansa kannalta tärkeinä. Kaikkia tutkimuksessa mukana olleita tunnuslukuja ja laskelmia käytettiin paljon yrityksissä. Tutkimusta tehdessä oli hienoa huomata, että yrityksissä ollaan aidosti kiinnostuneita talouden erilaisista mittareista. Jo pelkästään kysymällä jostain tietystä tunnusluvusta, monet yrittäjät saivat oivalluksia siitä, mitä taloustietoa he voisivat oman yritystoimintansa tukena käyttää.

Tutkimukseen saatiin mukaan 59 yritystä, jota voidaan pitää kohtuullisena otokseksi. Opinnäytetyön tutkimusaineistoksi määrä on riittävä, mutta laajempaa ja tarkempaa tutkimusta varten tarvittaisiin mukaan enemmän yrityksiä. Alun perin halukkaaksi osallistujaksi ilmoittautuikin paljon suurempi määrä yrityksiä, mutta joukossa oli sellaisia, jotka eivät syystä tai toisesta lähteneetkään mukaan tutkimukseen. Taustalla saattoi olla esimerkiksi se, ettei yrittäjällä ollutkaan aikaa tai ettei alkutiedusteluun vastannut henkilö ollut yrityksessä sellaisessa asemassa, että olisi pystynyt tutkimukseen osallistumaan. Tutkimukseen ei myöskään otettu mukaan alle vuoden vanhoja yrityksiä, koska niillä ei ole käytettävissä edeltävää tilinpäätöstä eivätkä ne siten olisi pystyneet vastaamaan kysymyksiin.

Tutkimuksen kohteena oli alun perin pienet ja keskisuuret yritykset. Keskisuuria yrityksiä ei kuitenkaan ilmoittautunut mukaan yhtään, joten tutkimus voitiin kohdistaa vain pieniin yrityksiin. Tämä ei ollut lopulta huono asia, sillä tutkimuksessa pystyttiin keskittymään vain pieniin yrityksiin, jotka luultavammin ovat niitä, joita tämä opinnäytetyö hyödyttää. Mukana oli myös erityisen paljon palveluyrityksiä, joten tuoteyritysten osalta tutkimuksen tulokset eivät ole täysin luotettavia.

Tutkimuslomake saatiin toimeksiantajan edustajalta. Kysymykset olivat selkeitä, joten niiden esittäminen oli helppoa. Kysymysten ohessa oli aina tarkempi selitys, mitä kysymyksellä tarkoitetaan. Tämä onkin erityisen tärkeää, sillä taloussanasto voi olla vaikeaa monelle. Jos kysymykset olisivat olleet mutkikkaita, olisi tutkimuksesta voinut jäädä osallistujia pois. Tästä hyvä esimerkki löytyy aiemmin tehdystä opinnäytetyöstä. Heli Hara kertoo opinnäytetyössään (2016, 38) jossa toteutettiin samankaltainen tutkimus, että tutkimuksesta oli jäänyt eräs tutkittava pois, koska hän ei ollut ymmärtänyt haastattelukysymyksiä. Toisin kuin kyseisessä opinnäytetyössä, tässä tutkimuksessa haastattelut tehtiin myös puhelimitse, joka helpotti vastaajia, koska haastattelija pystyi selittämään kysymykset tarkemmin.

Opinnäytetyön tekemisen lomassa ajatuksiini on noussut kaksi jatkotutkimusaihetta. Koska alun perin kohteena olivat pienet ja keskisuuret yritykset, mutta tutkimukseen ei saatu mukaan kuin pieniä yrityksiä, voisi tutkimuksen toteuttaa myös keskisuurissa yrityksissä. Oma oletukseni on se, että keskisuurissa yrityksissä johdon laskentatoimen laskelmia saatettaisiin pitää tärkeämpinä. Isommissa yrityksissä suunnittelu- ja tarkkailulaskelmien tärkeys korostuu, koska niissä talouden seurata on haastavampaa ja tiedon tulee ulottua monille eri käyttäjille. Kaikista pienimmissä yrityksissä, joita tässä tutkimuksessa oli paljon, saattaa yrittäjällä olla itsellään paljon tietoa. Yrittäjä on kuitenkin usein ainut, joka tietoa hyödyntää, joten siitä ei tarvitse tehdä erillisiä laskelmia.

Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla laadullinen tutkimus pienten yritysten taloustiedon käytöstä. Koska tämä tutkimus toteutettiin puhelimitse, sai haastatteluilla pienen käsityksen siitä, mitä yrittäjät tutkimuksen tunnusluvuista ja laskelmista ajattelevat. Koska vastaukset syötettiin kuitenkin standardoidulle tutkimuslomak-

keelle, ei tuollaisia ylimääräisiä huomioita kirjoitettu juurikaan ylös tai sen tarkemmin tutkittu. Yrittäjillä oli kuitenkin paljon erilaisia ideoita ja esimerkiksi hyviä selvennyksiä siihen, miksi jotain lukua ei tarkkailla. Laadullisella haastattelututkimuksella voisi olla lisäarvoa, sillä sen avulla voitaisiin selvittää, miksi yrittäjät pitävät joitain tiettyjä tunnuslukuja tärkeinä. Laadullinen tutkimus voisi myös selittää tämän tutkimuksen tuloksen syitä tarkemmin, koska opinnäytetyön perusteella voidaan vain pohtia syitä siihen, miksi yleisen laskentatoimen tunnusluvut ovat tärkeämpiä. Tulos voi johtua esimerkiksi siitä, ettei pienillä yrittäjillä ole tarpeeksi tietoa erilaisista johdon laskentatoimen laskelmista.

Opinnäytetyöprosessi on ollut kaiken kaikkiaan erittäin opettavainen. Koska yrittäjyys on suuri haaveeni, antoi tämä opinnäytetyö avaimet siihen, mitä taloustietoa kannattaa ryhtyä keräämään yrityksessä, jos sellaisen joskus perustaa. Uskon myös, että tästä työstä on hyötyä toimeksiantajalle omaan projektiinsa. Tutkimuksen tuloksen ajattelisi antavan ainakin uutta näkökulmaa toimeksiantajalle, koska tulos ei ollut täysin se, mitä odotettiin. Toivoisin, että tätä työtä pystyisivät hyödyntämään myös muut. Opinnäytetyö tarjoaa hyvää pohjatietoa aloitteleville yrittäjille, jotka pohtivat, mitä taloustietoa omassa yrityksessä pitäisi ja voisi kerätä. Olisi hienoa, jos tästä työstä olisi hyötyä niille, jotka esittävät suurta roolia yhteiskuntamme taloudellisessa hyvinvoinnissa.

LÄHTEET

Alhola, K. & Lauslahti, S. 2005. Taloutta johtamista varten: esimiehille ja asiantuntijoille. Helsinki: Edita.

Collis, J. & Jarvis, R. 2000. How owner-managers use accounts. The Institute of Chartered Accountants in England & Wales. Kingston University.

Direktiivi 2013/34/EU. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tietyntyyppisten yritysten vuositilinpäätöksistä, konsernitilinpäätöksistä ja niihin liittyvistä kertomuksista, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2006/43/EY muuttamisesta ja neuvoston direktiivien 78/660/ETY ja 83/349/ETY kumoamisesta. Euroopan unionin virallinen lehti 29.6.2013. Luettu 10.3.2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0034&from=EN>

Hara, H. 2016. Johdon laskentatoimi osana pienyrityksen taloushallintoa. Liiketalouden koulutusohjelma. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

HE 89/2015. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kirjanpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viranomaisille suorittamien maksujen julkistamista koskevaksi laiksi. Julkaistu 22.10.2015. Luettu 12.2.2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_89+2015.aspx

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. 9. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Tammi.

Honkamäki, T. 2020. Oikea ja riittävä kuva tilintarkastuksessa. Suomen Tilintarkastajat Ry. Podcast-tallenne. Julkaistu 3.1.2020. Viitattu 10.4.2020: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/blogi/talouden-ammattilaisille/podcast-oikea-ja-riittava-kuva-tilintarkastuksessa>

Ikäheimo, S., Malmi, T. & Walden, R. 2019. Yrityksen laskentatoimi. 8. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

Jormakka, R., Koivusalo, K., Lappalainen, J. & Niskanen, M. 2015. Laskentatoimi. 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Kaisanlahti, T. 2013. Tilinpäätösdirektiivi tuo helpotuksia pienyrityksille. Tilisanomat. Julkaistu 10.12.2013. Luettu 25.3.2020. <https://tilisanomat.fi/tilinpaatos/tilinpaatosdirektiivi-tuo-helpotuksia-pienyrityksille>

Kaisanlahti, T., Jänkälä, M. & Björklund, M. 2009. Kirjanpito-oikeus. Helsinki: Edita.

Kauppi, V. 2019. Pitkä tuloslaskelma antaa kattavan kuvan yrityksen taloudesta. Profiitti 2/2019, 13.

Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Puttonen, V. & Virtanen, K. 2002. Tietoa yrityksen taloudesta. Helsinki: KY-palvelu.

Kirjanpidon ABC. n.d. Taloushallintoliitto. Luettu 4.3.2020. <https://taloushallintoliitto.fi/kirjanpidon-abc>

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336.

Könkkölä, M. 2019. Taloushallinnon kehittyminen orgaanisesti kasvavissa pk-yrityksissä. Kauppakorkeakoulu. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Laine, R. 2019. Onnistunut tilinpäätös: tällä reseptillä onnistut. Tilisanomat. Julkaistu 14.10.2019. Luettu 25.3.2020. <https://tilisanomat.fi/tilintarkastus/onnistuneen-tilinpaatoksen-resepti>

Leppiniemi, J. & Kykkänen, T. 2019. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. 10. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

Neilimo, K. & Uusi-Rauva, E. 2005. Johdon laskentatoimi. 6.-7. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Niemistö, A. 2017. Uudistunut kirjanpitolaki – havaintoja ja kokemuksia. Profiitti 1/2017, 28–30.

Niinimäki, J. 2019. Pienet ja keskisuuret yritykset ovat Suomen työllisyyden vetureita. Kaleva. Julkaistu 10.9.2019. Luettu 20.3.2020. <https://www.kaleva.fi/ppy/pienet-ja-keskisuuret-yritykset-ovat-suomen-tyollisyyden-vetureita/826534/>

Niskavaara, E. 2017. Yritystaloutta esimiehille. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

Patentti- ja rekisterihallitus. 2020. Tilinpäätösilmoitus. Päivitetty 3.3.2020. Luettu 18.4.2020. <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/tilinpaatos.html>

Pellinen, J. 2019. Kustannuslaskenta ja kannattavuusajattelu. 3. uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent.

Pienyrityshelpotukset ja vuoden 2013 tilinpäätösdirektiivi. Kirjanpitolainsäädännön muutokset – työryhmän mietintö. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu. Työ ja yrittäjyys. 48/2014. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Rekola-Nieminen, L. 2016. Kirjanpitolaki käytännössä. 4. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Ross, S. 2019. Balance Sheet vs. Profit and Loss Statement: What's the Difference? Investopedia. Julkaistu 29.9.2019. Luettu 23.4.2020. <https://www.investopedia.com/ask/answers/121514/what-difference-between-pl-statement-and-balance-sheet.asp>

Soundview Executive Book Summaries. 2003. Beyond budgeting. PDF-dokumentti. Julkaistu syyskuussa 2003. Luettu 23.4.2020. <http://www.businessstraining.com.mx/egaii/docs/Beyond%20Budgeting.pdf>

Suomen Tilintarkastajat Ry. n.d. Mitä on hyvä tilinpäätöskäytäntö? Luettu 25.3.2020. <https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-on-hyva-tilinpaatoskaytanto>

Syvänperä, O. & Lindfors, H. 2014. Pk-yrityksen budjetointi ja raportointi käytännöläheisesti. 4. uudistettu painos. Helsinki: Kauppakamari.

Taloushallintoliitto. 2017. Mikro- ja pienyrityksen tilinpäätös – yhtäläisyydet ja erot. TAL-uutinen. Julkaistu 11.1.2017. Luettu 4.3.2020. <https://taloushallintoliitto.fi/ajankohtaista/mikro-ja-pienyrityksen-tilinpaatos-yhtalaisyydet-ja-erot-11012017>

Tenhunen, M-L. 2013. Johdon laskentatoimen peruskäsitteet, menetelmät ja tekniikat – osa 2. Tilisanomat. Julkaistu 12.3.2013. Luettu 25.3.2020. <https://tilisanomat.fi/koulut/johdon-laskentatoimen-koulu-koulut/johdon-laskentatoimen-peruskasitteet-menetelmat-ja-tekniikat>

Tilastokeskus. 2006. Pienet ja keskiuuret yritykset. Käsitteet ja määritelmät. Luettu 4.3.2020. http://www.stat.fi/meta/kas/pienet_ja_keski.html

Tilastokeskus. 2020. Yritykset 2018. Päivitetty 7.1.2020. Luettu 4.3.2020. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_yritykset.html#Yritykset

Toimintakertomuksen laatiminen. 2006. Kirjanpitolautakunnan yleisohje 12.9.2006. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Toivanen, T. 2018. TT Talouden Termi – Nollapohjabudjetti. YouTube-video. Julkaistu 5.11.2018. Viitattu 10.4.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=DUkJZMXLLu0>

Tomperi, S. 2014. Käytännön kirjanpito. 22. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

Tuovinen, A. 2016. Mikroyrityksen talousjohtaminen Suomessa. LUT School of Business and Management. Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Tuovila, A. 2020. Managerial Accounting. Investopedia. Julkaistu 30.1.2020. Luettu 23.4.2020. <https://www.investopedia.com/terms/m/managerialaccounting.asp>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. n.d. Hyvä tieteellinen käytäntö. Luettu 15.1.2020. <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Työ- ja elinkeinoministeriö. n.d. Kirjanpitolautakunta. Luettu 12.4.2020. <https://tem.fi/kirjanpitolautakunta>

Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 30.12.2015/1753

Ylisiurunen, L. 2019. Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen pienen yhtiön päätöksenteossa. Laskentatoimen ja rahoituksen yksikkö. Vaasan yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Yritystutkimus ry. 2017. Yritystutkimuksen tilinpäätösanalyysi. 10. korjattu laitos. Helsinki: Gaudeamus.

Övermark, K. 2017. Tilinpäätöstietojen hyödyntäminen päätöksenteossa pien- ja mikroyrityksissä. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

LIITTEET

Liite 1. Kysymyslomake

Mikä on yrityksen henkilöstön määrä tällä hetkellä? (Yrittäjä itse mukaan lukien)

Mikä oli yrityksen liikevaihto viimeksi päättyneeltä tilikaudelta?

- alle 100 000 euroa
- 100 000-200 000 euroa
- 200 001-400 000 euroa
- 400 001-1milj. euroa
- 1-2 milj. euroa
- 2-10 milj. euroa
- 10-20 milj. euroa
- yli 20 milj. euroa

Käytetäänkö yrityksessänne myynnin suunnittelua ja ennustamista tai myynti-
budjettia? (Suunnitellaan tai ennustetaan tulevaa myyntiä euroina tai kappaleina
esimerkiksi kuukausittain, neljännesvuosittain tai vuositasolla.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän myynnin ennustamista tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Käytetäänkö yrityksessänne tulosbudjetointia? (Laaditaan tuloslaskelman muo-
toon budjetteja tai ennusteita esimerkiksi seuraavalle vuodelle.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän tulosbudjetointi tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Miten usein valitsette tai muokkaatte hinnoitteluperiaatteita? (Päätetään hinnoittelusta tai tarkistetaan voimassa olevia hintoja.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän hinnoitteluperiaatteiden valitsemista ja muokkaamista tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Käytättekö kassavirtalaskelmia tai kassabudjetointia? (Suunnitellaan rahan riittävyyttä eli tehdään laskelmia tulevien viikkojen tai kuukausien rahatilanteesta.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän kassabudjetointia tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Käytetäänkö yrityksessänne rahoituksen suunnittelua? (Toisin sanoen suunnitellaan mistä saadaan rahaa, jos tilillä olevat rahat eivät riitä esimerkiksi, kun investoidaan tai yritys kasvaa. Otetaanko lainaa esimerkiksi pankista vai etsitäänkö uusia sijoittajia tai muuta vastaavaa.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän rahoituksen suunnittelua tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Teettekö investointilaskelmia? (Tulevien investointien, esimerkiksi uusien koneiden, laitteiden tai toimitilojen hankintaan liittyviä kannattavuuslaskelmia. Siis lasketaan, kannattaako investoida vai ei.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän investointilaskelmien tekoa tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Seuraatteko myynnin toteutumista? (Seurataan paljonko myyntiä on syntynyt esimerkiksi kuukausittain.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän myynnin toteutumisen seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Seuraatteko säännöllisesti kirjanpidosta saatuja tulos- ja taseraportteja?

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän tulos- ja taseraporttien seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Vertaatteko toteutunutta tuloslaskelmaa budjettiin tai edellisvuoteen?

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän tuloslaskelman vertaamista tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä Täysin samaa mieltä

1 2 3 4 5 EOS

Seuraatteko myyntisaatavia? (Seurataan maksavatko asiakkaat laskunsa ajallaan tai ylipäättään.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän myyntisaatavien seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä Täysin samaa mieltä

1 2 3 4 5 EOS

Seuraatteko varaston arvoa tai kiertonopeutta? (Seurataan paljonko varastoon on sitoutunut rahaa ja kuinka nopeasti eri tuotteet varastossa kiertävät.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän varaston arvon seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä Täysin samaa mieltä

1 2 3 4 5 EOS

Seuraatteko yrityksen kustannuksia? (Seurataan säännöllisesti, kuinka paljon kustannuksia on syntynyt. Vertaillaan tavoitteeseen tai edellisvuoteen.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän yrityksen kustannusten seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

1

2

3

4

5

Täysin samaa mieltä

EOS

Seuraatteko myytävien tuotteiden/palveluiden kannattavuutta? (Lasketaan tuote- tai palvelukohtaisesti, kuinka kannattavaa myynti on ollut.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän tuotteiden/palveluiden kannattavuuden seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

1

2

3

4

5

Täysin samaa mieltä

EOS

Onko teillä käytössä asiakaskohtainen kannattavuuden seuranta? (Lasketaan asiakkaittain, kuinka kannattava kukin asiakas on yritykselle ollut.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän asiakaskohtaisen kannattavuuden seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

1

2

3

4

5

Täysin samaa mieltä

EOS

Seuraatteko erikseen työvoimakustannuksia? (Seurataan palkkakustannusten kehittymistä.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän työvoimakustannusten seurantaan tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS

Tarkasteletteko hinnoittelun oikeellisuutta? (Tarkistatte ovatko myyntihinnat kohdallaan, eli paljonko yritykselle jää katetta, kun hinnasta vähennetään kustannukset ja mahdolliset alennukset.)

- en tiedä/ei vastausta
- ei käytetä
- käytetään

Pidän hinnoittelun oikeellisuuden tarkastelua tärkeänä yrityksen johtamisen kannalta.

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

1

2

3

4

5

EOS